

LAV XIV.

DILEXI TE

O LJUBAVI PREMA SIROMAŠNIMA

Prijevod:

Slavko Antunović

Teološka lektura:

Stjepan Baloban

Lektura i korektura:

Marijana Jakovljević

Prijelom:

Marijan Tkalec

Izdaje: Kršćanska sadašnjost d. o. o., Zagreb, Marulićev trg 14

Za nakladnika: Stjepan Brebrić

Izdaje se s dopuštenjem crkvenih vlasti.

Tisak: Denona d. o. o., Zagreb

Naklada: 500

ISBN 978-953-11-2085-2

Tiskano u lipnju 2026.

CIP zapis je dostupan u nacionalnom skupnom katalogu knjižničnog sustava Bukinet (katalog.bukinet.hr) pod brojem ????????????????

LAV XIV.

DILEXI TE

O LJUBAVI PREMA SIROMAŠNIMA

*Apostolska pobudnica
Dilexi te
svetog oca Lava XIV.
o ljubavi prema siromašnima*

KRŠĆANSKA SADAŠNJOST
ZAGREB, 2026.

Naslov izvornika:

Esortazione Apostolica Dilexi te del Santo Padre Leone XIV sull'amore verso i poveri

© Dicastero per la Comunicazione – Libreria Editrice Vaticana, 2026.

© za hrvatsko izdanje: Hrvatska biskupska konferencija, 2026.

1. »Ja te ljubim« (Otk 3,9), govori Gospodin kršćanskoj zajednici koja, za razliku od ostalih, nije imala nikakvu važnost ili izvore te je bila izložena nasilju i preziru: »Koliko god da tvoja snaga bila slaba [...] učinit ću da dođu do nogu ti se pokloniti« (usp. Otk 3,8–9). Ovaj tekst doziva u pamet riječi Marijina hvalospjeva: »Silne zbaci s prijestolja, a uzvisi neznatne. Gladne napuni dobrima, a bogate otpusti prazne« (Lk 1,52–53).

2. Poruka ljubavi iz Knjige Otkrivenja upućuje na nepresušno otajstvo u koje je papa Franjo dublje proniknuo u enciklici *Dilexit nos* o ljudskoj i božanskoj ljubavi Srca Isusa Krista. U njoj smo se divili načinu na koji se Isus poistovjećuje »s onima na dnu društvene ljestvice« i kako svojom ljubavlju, darovanom do kraja, očituje dostojanstvo svakog čovjeka, poglavito »što je slabiji, jadniji i skloniji patnjama«.¹ Razmišljanje o Kristovoj ljubavi »pomaže nam veću pažnju posvetiti patnjama i potrebama drugih, daje nam snagu sudjelovati u njegovom djelu spasenja, kao oruđa za širenje njegove ljubavi«².

---

¹ Papa Franjo, Enciklika *Dilexit nos* (24. listopada 2024.), 170: AAS 116 (2024.), 1422.

² *Isto*, 171: AAS 116 (2024), 1422–1423.

3. To je razlog zašto je papa Franjo, u kontinuitetu s enciklikom *Dilexit* nos, u posljednjim mjesecima svog života pripremao apostolsku pobudnicu o brizi Crkve za siromašne i Crkvi sa siromašnima, naslovljenu *Dilexite*, zamišljajući kako se Krist obraća svakom pojedinom od njih riječima: tvoja snaga i tvoja moć je slaba, ali »ja te ljubim« (Otk 3,9). Primivši kao u neko nasljeđe taj projekt, drago mi je što ga mogu prihvatiti kao svoj vlastiti – dodajući neka razmišljanja – i predložiti ga već na početku svog pontifikata, dijeleći želju svog ljubljenog predšasnika da svi kršćani uzmognu raspoznati snažnu vezu između Kristove ljubavi i njegova poziva da bude-mo blizu siromašnima. I ja smatram prijeko potrebnim ustrajati na tom putu posvećenja, jer u »ovom pozivu da ga prepoznamo u siromašnima i patnicima, otkriva se samo srce Krista, njegovi najdublji osjećaji i izbori, kojima se svaki svetac nastoji suobličiti«³.

---

³ Isti, Apost. pobudnica *Gaudete et exsultate* (19. ožujka 2018.), 96: AAS 110 (2018.), 1137.

PRVO POGLAVLJE

NEKOLIKO BITNIH NAPOMENA

4. Isusovi učenici kritizirali su ženu koja mu je izlila dragocjeno mirisno ulje na glavu: »Čemu ta rasipnost? – govorili su – Moglo se to skupo prodati i dati siromasima.« Ali Gospodin im govori: »Siromaha svagda imate uza se, a mene nemate svagda« (Mt 26,8–9.11). Ta je žena shvatila da je Isus bio ponizan i trpeći Mesija na kojega je trebalo izliti svoju ljubav: koja je samo utjeha bila ta mirisna mast na glavi, koja će, samo nekoliko dana kasnije, biti mučena trnjem! Bila je to, zasigurno, mala gesta, ali onaj koji pati zna koliko velike mogu biti čak i male geste nježnosti i kakvo veliko olakšanje mogu donijeti. Isus je razumije i potvrđuje njezinu svremensku vrijednost: »Gdje se god bude propovijedalo ovo evanđelje, po svem svijetu, navješćivat će se i ovo što ona učini – njoj na spomen« (Mt 26,13). Jednostavnost tog čina otkriva nešto duboko. Nijedan čin ljubavi, pa ni najmanji, neće biti zaboravljen, posebno ako je iskazan onom koji pati, koji je usamljen i u potrebi, kao što je Gospodin bio u tom času.

5. I upravo je u toj perspektivi ljubav prema Gospodinu povezana s ljubavlju prema siromasima. Taj Isus, koji kaže: »Siromaha svagda imate uza se, a mene nemate svagda« (Mt 26,11), izražava isto ono što i obećava učenicima: »Ja sam s vama u sve dane« (Mt 28,20). Istodobno mi na pamet padaju Gospodinove riječi: »Što god učiniste jednomu od ove moje najmanje braće, meni učiniste!« (Mt 25,40). Nije riječ tek o pukom dobročinstvu, nego o Objavi: susret s onima koji nemaju moći ili veličine temeljni je način susreta s Gospodinom povijesti. U siromašnima nam On još uvijek ima što reći!

Sveti Franjo

6. Papa Franjo, prisjećajući se zašto se odlučio za svoje ime, ispriповijedao je kako ga je, nakon izbora, jedan njegov prijatelj kardinal zagrlio i rekao mu: »Nemoj zaboraviti siromahe!«⁴ To je ista ona preporuka koju su crkvene vlasti dale svetom Pavlu kada je pošao u Jeruzalem preispitati svoje poslanje (usp. Gal 2,1–10). S vremenskim odmakom od više godina, Apostol je mogao reći: »Što sam revno i činio« (Gal 2,10). Bio je to također izbor svetog Franje Asiškog: u gubavcu ga je sâm

---

⁴ Papa Franjo, *Susret s predstavnicima medija* (16. ožujka 2013.): AAS 105 (2013.), 381.

Krist zagrlio, stubokom mu promijenivši život. Blistavi lik Siromaška nikada nas neće prestati nadahnjivati.

7. On je, prije osam stoljeća, potaknuo evandeoski preporod u kršćanima i društvu svoga doba. Mladi Franjo, isprva bogat i nadmen, ponovno se rodio nakon susreta sa stvarnošću onih koji su bili isključeni iz zajednice. Poticaj koji je dao ne prestaje pokretati duše vjernika i mnogih nevjernika i »promijenio je povijest«⁵. Sámí oci Drugoga vatikanskoga koncila su, prema riječima svetog Pavla VI., na tom tragu: »Drevna priča o dobrom Samarijancu jest paradigma koncilske duhovnosti.«⁶ Uvjeran sam da prioritarno opredjeljenje za siromašne rađa plodom izvanredne obnove kako u Crkvi tako i u društvu, kada smo kadri osloboditi se autoreferencijalnosti i kada uspijemo čuti njihov vapaj.

Vapaj siromašnih

8. U vezi s tim ima jedan odlomak iz Svetoga pisma od kojeg bi valjalo uvijek započinjati. Riječ je o Božjoj

---

⁵ Jorge Bergoglio – Abraham Skorka, *Sobre el cielo y la tierra*, Buenos Aires 2013., 214.

⁶ Sveti Pavao VI., *Homilija na misi u prigodi posljednje javne sesije Drugog vatikanskog koncila (Omelia nella Messa in occasione dell'ultima sessione pubblica del Concilio Ecumenico Vaticano II)*, (7. prosinca 1965.): AAS 58 (1966.), 55–56.

objavi Mojsiju kod gorućega grma: »Vidio sam jade svojega naroda u Egiptu i čuo mu tužbu na tlačitelje njegove. Znale su mi muke njegove. Zato sam sišao da ga izbavim [...] Zato hajde! Ja te šaljem« (Izl 3,7–8.10).⁷ Bog se pokazuje brižljivim prema potrebi siromaha: »Izraelci zavapiše Jahvi i Jahve im podiže izbavitelja« (Suci 3,15). Stoga, slušajući vapaj siromaha pozvani smo poistovjetiti se sa srcem Boga koji je brižan prema potrebama svoje djece, posebno onih koji su u najvećoj potrebi. Ako bismo, naprotiv, ostali ravnodušni na taj vapaj, siromah bi zavapio Gospodinu protiv nas i našli bismo se u grijehu (usp. Pnz 15,9), a i udaljili se od samoga Božjega srca.

9. Teške prilike u kojima grcaju siromasi predstavljaju vapaj koji je u povijesti ljudskog roda stalan izazov i traži odgovor od nas samih u našem životu, od naših društava, od naših političkih i ekonomskih sustava i – ne manje važno – od Crkve. Na ranjenim licima siromahâ utisnuta je patnja nevinih, a time i patnja samoga Krista. Istodobno, možda bi bilo ispravnije govoriti o mnogim licima siromahâ i siromaštva, jer se radi o višeslojnom fenomenu. Postoje, naime, razni oblici siromaštva: siromaštvo onih koji nemaju osnovna materijalna sredstva za život, siromaštvo onih koji su društveno isključeni i nemaju sredstva kojima bi izrazili svoje dostojanstvo i sposobnosti, moralno i duhovno siromaštvo, kulturno siromaštvo,

---

⁷ Usp. Papa Franjo, Apostolska pobudnica *Evangelii gaudium* (24. studenog 2013.), 187: AAS 105 (2013.), 1098.

siromaštvo onih koji se nalaze u situacijama osobne ili društvene slabosti ili krhkosti, siromaštvo onih koji nemaju prava, nemaju prostora i nemaju slobode.

10. U tome smislu, može se reći kako je zalaganje za siromašne i za otklanjanje društvenih i strukturnih uzroka siromaštva, premda je posljednjih desetljeća dobilo na važnosti, i dalje nedovoljno. Jedan od razloga jest i taj što društva u kojima živimo često daju prednost životnim i političkim usmjerenjima obilježenim brojnim nejednakostima, pa se, stoga, uz stare oblike siromaštva kojih smo postali svjesni i protiv kojih se nastojimo boriti, dodaju i novi, katkad suptilniji i opasniji oblici siromaštva. S toga gledišta treba pozdraviti to što su Ujedinjeni narodi postavili borbu protiv siromaštva kao jedan od milenijskih ciljeva.

11. Konkretno zalaganje za siromašne mora biti popraćeno promjenom mentaliteta koje može utjecati na kulturnu razinu. Naime, iluzija o sreći koju donosi lagodan život tjera mnoge da na život gledaju kroz prizmu zgrtanja bogatstva i postizanja društvenog uspjeha pod svaku cijenu, pa čak i kada je to na štetu drugih, iskorištavajući nepravedne društvene ideale i političke i ekonomske sustave koji favoriziraju najjače. Tako u svijetu u kojem je sve više ljudi siromašno, paradoksalno, svjedočimo i usponu bogatih elita, koje žive u (financijskom) balonu velike udobnosti i luksuza, gotovo u kakvom drugom svijetu u odnosu na obične ljude. To

znači da i dalje postoji – katkad dobro prikrivena – kultura koja odbacuje druge, a da to i ne primjećuje, i ravnodušno tolerira to što milijuni umiru od gladi ili žive u uvjetima nedostojnima čovjeka. Prije nekoliko godina je fotografija beživotnog tijela djeteta na mediteranskoj plaži izazvala veliku zgroženost, ali, nažalost, takvi događaji, osim kakvoga trenutačnoga ganuća, postaju sve irelevantniji kao marginalne vijesti.

12. Ne smijemo odvrćati svoj pogled od siromaštva. Posebno smo zabrinuti zbog teških uvjeta u kojima grcaju mnogi zbog nedostatka hrane ili vode. Na tisuće ljudi svakodnevno umire od uzroka povezanih s pothranjenošću. Čak i u bogatim zemljama podatci o broju siromašnih nisu ništa manje alarmantni. U Europi je sve više obitelji koje jedva spajaju kraj s krajem. Općenito se primjećuje porast različitih oblika siromaštva. To više nije jednolika i homogena situacija, nego se očituje u raznim oblicima ekonomskog i društvenog osiromašjenja, odražavajući fenomen rastućih nejednakosti čak i u sredinama u kojima vlada blagostanje. Podsjećamo da »dvostruko su siromašne žene koje trpe isključivanje, zlostavljanje i nasilje, jer su često manje sposobne braniti svoja prava. Ipak, i među njima stalno nalazimo zadivljujuće primjere svakidašnjeg junaštva u obrani i zaštiti svojih ranjivih obitelji.«⁸ Iako se

---

⁸ *Isto*, 212: AAS 105 (2013), 1108.

u nekim zemljama primjećuju važni pomaci, »društva širom svijeta daleko su od toga da se organiziraju na način da jasno odražavaju kako žene imaju potpuno jednako dostojanstvo i prava kao i muškarci. Riječi govore jedno, ali odluke i stvarnost gromoglasno prenose drugu poruku«⁹, posebice kada imamo pred očima najsiromašnije žene.

Ideološke predrasude

13. Bez obzira na statistike, koje se ponekad »tumače« na takav način da sugeriraju da situacija siromašnih i nije toliko ozbiljna, stvarnost je općenito prilično jasna: »Postoje gospodarska pravila koja se pokazuju učinkovitima za rast, ali nisu jednako učinkovita za cjelovit čovjekov razvoj. Bogatstvo se povećalo, ali nema jednakosti, pa se tako 'rađaju novi oblici siromaštva'. Kad se kaže da je moderni svijet smanjio siromaštvo, to se mjeri koristeći kriterije iz nekih drugih razdoblja koja se ne mogu usporediti sa sadašnjom stvarnošću. U nekim drugim vremenima, na primjer, nemati pristup električnoj energiji nije se smatralo znakom siromaštva, niti je bilo uzrokom velike nedaće. Siromaštvo se uvijek analizira i shvaća u kontekstu stvarnih mogućnosti konkretnog

---

⁹ Isti, Enciklika *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), 23: AAS 112 (2020), 977.

povijesnog trenutka.«¹⁰ Ipak, neovisno o specifičnim situacijama i okruženjima, u jednom dokumentu Europske zajednice iz 1984. godine navodi se da se »siromašnima smatraju pojedinci, obitelji i skupine čiji su resursi (materijalni, kulturni i društveni) toliko oskudni da ih isključuju iz minimalno prihvatljivog životnog standarda u državi članici u kojoj žive«¹¹. No, ako priznamo da sva ljudska bića imaju jednako dostojanstvo, neovisno o mjestu rođenja, ne smije se zanemarivati velike razlike koje postoje između zemalja i regija.

14. Siromasi ne postoje slučajno ili igrom slijepe i gorke sudbine. Još je manje siromaštvo, za veliku većinu njih, stvar izbora. Pa ipak, još uvijek ima onih koji se usuđuju nešto tako tvrditi, pokazujući time svoju sljepoću i okrutnost. Ima, naravno, među siromašnima onih koji ne žele raditi, možda zato što su njihovi preci, koji su cijeli život radili, umrli u siromaštvu. Ali mnogo je muškaraca i žena koji rade od jutra do mraka, možda skupljajući otpadni papir ili radeći neki sličan posao, svjesni da će taj njihov trud i napor poslužiti samo za

---

¹⁰ *Isto*, 21: AAS 112 (2020), 976.

¹¹ Consiglio delle Comunità Europee, Decisione (85/8/CEE) relativa ad un'azione specifica comunitaria di lotta contro la povertà (19 dicembre 1984), art. 1, par. 2: *Gazzetta ufficiale delle Comunità europee*, N. L 2/24. (Vijeće Europskih zajednica, Odluka (85/8/EEZ) ciljanim mjerama za borbu protiv siromaštva na razini Zajednice (19. prosinca 1984.), članak 1, stavak 2: *Službeni list Europskih zajednica*, br. L 2/24).

preživljavanje i nikada neće dovesti do stvarnog poboljšanja njihova života. Ne možemo tvrditi da je većina siromašnih zbog toga što nisu bili uspješni u stjecanju »zarade«, prema onoj lažnoj viziji meritokracije prema kojoj se čini da samo oni mogu steći »zaradu« koji su uspjeli u životu.

15. I sami kršćani često dopuštaju da podlegnu stavovima obilježenim svjetovnim ideologijama ili političkim i gospodarskim usmjerenjima koja vode do nepravednih uopćavanja i zavaravajućih zaključaka. To što se djelotvorna ljubav prema bližnjemu prezire i ismijava – kao da je riječ o opsesiji nekih pojedinaca, a ne o užarenoj jezgri crkvenoga poslanja – navodi me na zaključak da je potrebno uvijek iznova čitati evanđelje, kako ne bismo riskirali da ga zamijenimo svjetovnim mentalitetom. Ne možemo zaboraviti siromašne ako ne želimo izići iz žive struje Crkve koja izvire iz evanđelja i oživljava svako povijesno razdoblje.

DRUGO POGLAVLJE

BOG ODABIRE SIROMAŠNE

Opredjeljenje za siromašne

16. Bog je milosrdna ljubav i njegov naum ljubavi, koji se proteže i ostvaruje u povijesti, prije svega je njegov silazak i boravak među nama kako bi nas oslobodio ropstva, straha, grijeha i vlasti smrti. Milosrdnim pogledom i srcem punim ljubavi, On se obazrio na svoja stvorenja i preuzeo na sebe brigu za njih, a time i za njihovo siromaštvo. Upravo da bi mogao dijeliti ograničenost i slabosti naše ljudske naravi, On sâm je postao siromašan, rođen je u tijelu kao i mi, i upoznali smo ga u malenosti djeteta položenog u jasle i u krajnjem poniženju križa, gdje je dijelio naše radikalno siromaštvo, a to je smrt. Stoga je lako razumjeti zašto se također teološki može govoriti o Božjem »povlaštenom opredjeljenju« za siromašne. Taj izraz potječe iz Latinške Amerike, posebice sa Trećeg zajedničkog zasjeda-

nja u Puebli, a kasnije je snažno integriran u učiteljstvo Crkve.¹² To »opredjeljenje« nikada ne podrazumijeva isključivanje ili diskriminaciju drugih skupina. To je kod Boga nemoguće. Ono želi naglasiti način na koji djeluje Bog, kojeg pokreće suosjećanje prema siromašnima i slabost cijelog ljudskog roda. Želeći uspostaviti Kraljevstvo pravednosti, bratstva i solidarnosti, On posebno ima na srcu one koji su diskriminirani i potlačeni, zahtijevajući od nas, svoje Crkve, odlučno i radikalno opredjeljenje za najslabije.

17. U toj se perspektivi mogu lako razumjeti brojni odlomci Starog zavjeta u kojima je Bog predstavljen kao prijatelj i osloboditelj siromahâ, kao onaj koji sluša vapaj siromaha i zauzima se da ga oslobodi (usp. Ps 34,7). Bog, utočište siromahu, preko prorokâ – sjetimo se posebno Amosa i Izaije – prokazuje bezakonnja počinjena nad najslabijima i upućuje poticaj Izraelu da obnovi svoje bogoslužje iznutra, jer se ne može moliti i prinositi žrtve, a istodobno tlačiti najslabije i najsiromašnije. Sveto pismo tako od samog početka očituje živu snagu Božje ljubavi u odnosu na zaštitu slabih i onih koji su u potrebi do mjere da se može govoriti o nekoj vrsti Božje »slabosti« prema njima. »U Božjem srcu siromašni imaju povlašteno mjesto [...].

---

¹² Usp. Sveti Ivan Pavao II., *Kateheza* (27. listopada 1999.): *L'Osservatore Romano*, 28. listopada 1999., 4.

Cjelokupna povijest našeg otkupljenja označena je siromasima.«¹³

Isus – siromašni Mesija

18. Cjelokupna starozavjetna povijest Božje naklonosti prema siromasima i Božje želje da čuje njihov vapaj – na koju sam se kratko osvrnuo – nalazi u Isusu iz Nazareta svoje puno ispunjenje.¹⁴ Svojim utjelovljenjem, On »sam sebe ‘opljeni’ uzevši lik sluge, postavši ljudima sličan; obličjem čovjeku nalik« (Fil 2,7), i u tom nam je obličju donio spasenje. To je radikalno siromaštvo, koje svoj temelj ima u njegovu poslanju da objavi pravo lice Božje ljubavi (usp. Iv 1,8; 1 Iv 4,9). Stoga sveti Pavao može, u jednoj od svojih divnih sinteza, ustvrditi: »Ta poznate darežljivost Gospodina našega Isusa Krista! Premda bogat, radi vas posta siromašan, da se vi njegovim siromaštvom obogatite« (2 Kor 8,9).

19. Evanđelje, doista, pokazuje kako je to siromaštvo doticalo svaki vid Isusova života. Od trenutka kada

---

¹³ Papa Franjo, Apostolska pobudnica *Evangelii gaudium* (24. studenog 2013.), 197: AAS 105 (2013.), 1102.

¹⁴ Usp. Isti, *Poruka za V. svjetski dan siromaha* (13. lipnja 2021.), 3: AAS 113 (2021.), 691: »Isus ne samo da je na strani siromašnih, već s njima dijeli istu sudbinu. To je snažna poruka i za njegove učenike svih vremena.«

je došao na svijet, Isus je iskusio teškoće odbacivanja. Evanđelist Luka, pripovijedajući o Josipovom i Marijinom dolasku u Betlehem, a Marija je bila tada pred porodom, sa žaljenjem primjećuje da »za njih nije bilo mjesta u svratištu« (Lk 2,7). Isus se rodio u skromnim uvjetima; nakon rođenja položen je u jaslje, a ubrzo nakon toga njegovi roditelji, da bi ga spasili od smrti, bježe u Egipat (usp. Mt 4,13–15). Na početku svog javnog djelovanja bio je izgnan iz Nazareta nakon što je u sinagogi proglasio da se u njemu ispunilo vrijeme milosti kojem se raduju siromasi (usp. Lk 4,14–30). Za nj nije bilo mjesta ni kada je posrijedi njegova smrt: odveden je izvan Jeruzalema da ondje bude raspet (usp. Mk 15,22). Iz tih se okolnosti jasno može razlučiti Isusovo siromaštvo. Riječ je o istoj onoj isključenosti koja karakterizira definiciju siromašnih: oni su isključeni iz društva. Isus je objava toga *privilegium pauperum*. On se svijetu predstavlja ne samo kao siromašan Mesija, već i kao Mesija siromašnih i za siromašne.

20. Postoje neke naznake u vezi s Isusovim društvenim položajem. On je, prije svega, obavljao zanatski posao, bio je drvodjelja ili stolar, *téktōn* (usp. Mk 6,3). To je kategorija ljudi koji su zarađivali za život fizičkim radom. Budući da nisu posjedovali zemlju, smatralo ih se nižima od zemljoradnika. Kada su Josip i Marija donijeli dječaka Isusa da ga prikažu u hramu, prinijeli su dvije grlice ili dva golubića (usp. Lk 2,22–24), što je,

prema propisima Levitskog zakonika (usp. 12,8), bio prinos siromašnih. Prilično značajna evanđeoska zгода u vezi s tim je ona u kojoj su Isus i njegovi učenici ubirali klasje prolazeći kroz polje kako bi se nahranili (usp. Mk 2,23–28), a pabirčenje po poljima je bilo dopušteno samo siromasima. Nadalje, sâm Isus je za sebe rekao: »Lisice imaju jazbine i ptice nebeske gnijezda, a Sin Čovječji nema gdje bi glavu naslonio« (Mt 8,20; Lk 9,58). On je, naime, putujući učitelj čiji su siromaštvo i neizvjesnost znakovi njegove povezanosti s Ocem, a to se traži i od onih koji ga žele nasljedovati na putu učenništva, jer upravo odricanje od dobara, bogatstva i sigurnosti ovoga svijeta postaje vidljivim znakom pouzdanja u Boga i njegovu providnost.

21. Na početku svog javnog djelovanja, Isus se predstavlja u sinagogi u Nazaretu čitajući svitak iz Knjige proroka Izaije, primjenjujući na sebe prorokove riječi: »Duh Gospodnji na meni je jer me pomaza! On me posla blagovjesnikom biti siromasima« (Lk 4,18; usp. Iz 61,1). On se, dakle, očituje kao onaj koji u danom povijesnom trenutku čini stvarnom blizinu Božje ljubavi, koja je nadasve čin oslobođenja za one koji su u okovima zla, za siromašne i za slabe. Znakovi koji prate Isusovo propovijedanje očitovanje su ljubavi i suosjećanja kojima Bog gleda bolesne, siromašne i grešnike, a koji su, zbog stanja u kojem su zapali, bili isključeni iz društva, ali i iz religijskog života. On slijepcima otvara oči, liječi gubavce, uskrisuje mrtve i

siromasima naviješta blagovijest: Bog je blizu, Bog vas voli (usp. Lk 6,20). To objašnjava zašto On proglašava: »Blago vama, siromasi: vaše je kraljevstvo Božje!« (Lk 6,20). Bog prema siromasima, naime, pokazuje svoju naklonost. Njima je upućena Gospodinova riječ nade i oslobođenja i zato se nitko tko je zapao u situaciju siromaštva ili slabosti ne smije osjećati napuštenim. A Crkva, želi li doista biti Kristova, mora biti Crkva blaženstava, Crkva koja stvara prostor za malene i koja, i sama siromašna, hodi sa siromasima, mjesto u kojem siromasi imaju povlašteno mjesto (usp. Jak 2,2–4).

22. Siromašni i bolesni, koji sebi nisu mogli priskrbiti potrebno za život, često su bili prisiljeni prositi. Tome se još pridodavalo i breme društvene sramote, zbog raširenog uvjerenja da su bolest i siromaštvo povezani s nekim osobnim grijehom. Isus se odlučno suprotstavio takvom načinu razmišljanja, izjavljujući da Bog »daje da sunce njegovo izlazi nad zlima i dobrima i da kiša pada pravednicima i nepravednicima« (Mt 5,45). Štoviše, Isus stubokom preokreće takvo shvaćanje, kao što se zorno vidi iz prispodobe o bogatašu koji je živio u obilju i siromašnom Lazaru: »Sinko! Sjeti se da si za života primio dobra svoja, a tako i Lazar zla. Sada se on ovdje tješi, a ti se mučiš« (Lk 16,25).

23. Jasno je, dakle, da »iz naše vjere u Krista, koji je postao siromašan i koji je uvijek blizak siromašnima i isključenima, proizlazi briga za cjelovit razvoj najza-

nemarenijih članova društva»¹⁵. Često se pitam zašto mnogi, unatoč takvoj jasnoj poruci Svetog pisma u vezi sa siromasima, i dalje misle da ih mogu ignorirati. Ostanimo zasad još u biblijskom kontekstu i pokušajmo razmišljati o našem odnosu prema posljednjima u društvu te o njihovom temeljnom mjestu u Božjem narodu.

Milosrđe prema siromašnima u Bibliji

24. Apostol Ivan piše: »Jer tko ne ljubi svoga brata kojega vidi, Boga kojega ne vidi ne može ljubiti« (1 Iv 4,20). Slično tome, u svom odgovoru zakonodavcu, Isus se poziva na dvije drevne zapovijedi: »Ljubi Gospodina, Boga svoga, svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom« (Pnz 6,5) i »Ljubi bližnjega svoga kao sebe samoga« (Lev 19,18), stapajući ih u jednu zapovijed. Evandelist Marko donosi Isusov odgovor ovim riječima: »Prva je: Slušaj, Izraele! Gospodin Bog naš Gospodin je jedini. Zato ljubi Gospodina Boga svojega iz svega srca svojega, i iz sve duše svoje, i iz svega uma svoga, i iz sve snage svoje! Druga je: Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga. Nema druge zapovijedi veće od tih« (Mk 12,29–31).

---

¹⁵ Isti, Apostolska pobudnica *Evangelii gaudium* (24. studenog 2013.), 186: AAS 105 (2013.), 1098.

25. Citirani odlomak iz Levitskog zakonika potiče na poštivanje prema sunarodnjaku, dok se u drugim tekstovima nalazi učenje koje poziva na poštivanje – ako ne čak i na ljubav – također prema neprijatelju. »Kad nabasaš na zalutalo goveče ili magare svoga neprijatelja, moraš mu ga natrag dovesti. Ako opaziš magarca onoga koji te mrzi kako je pao pod svojim tovarom, nemoj ga ostaviti: zajedno s njegovim gospodarom moraš mu pomoći da se digne« (Izl 23,4–5). Iz toga izbija na vidjelo bitna vrednota poštivanja čovjeka: svaki onaj koji zapadne u nevolju, pa bio to i neprijatelj, uvijek zaslužuje našu pomoć.

26. Neosporno je da je stavljanje Boga na prvo mjesto u Isusovom učenju povezano s drugom uporišnom točkom, a ta je da se Boga ne može voljeti ako se ne iskazuje ljubav prema siromasima. Ljubav prema bližnjemu opipljiv je dokaz autentičnosti ljubavi prema Bogu, kao što svjedoči apostol Ivan: »Boga nitko nikada ne vidje. Ako ljubimo jedni druge, Bog ostaje u nama, i ljubav je njegova u nama savršena. [...] Bog je ljubav i tko ostaje u ljubavi, u Bogu ostaje, i Bog u njemu« (1 Iv 4,12.16). To su dva različita, ali neodvojiva vida ljubavi. I kada nije riječ izravno o odnosu prema Bogu, sâm nas Gospodin poučava da je svaki čin ljubavi prema bližnjemu na neki način odraz Božje ljubavi: »Zaista, kažem vam, što god učiniste jednomu od ove moje najmanje braće, meni učiniste!« (Mt 25,40).

27. Zato se djela milosrđa preporučuju kao znak autentičnosti bogoštovlja, koje, slaveći Boga, ima zadaću otvoriti nas preobrazbi koju Duh može ostvariti u nama, kako bismo svi postali slike Krista i njegova milosrđa prema najslabijima. U tome smislu, odnos s Gospodinom, koji se izražava u bogoštovlju, ima također za cilj osloboditi nas opasnosti da međuljudske odnose živimo u logici računice i osobne koristi, kako bi nas otvorio nesebičnosti koja postoji među onima koji se vole i sve međusobno dijele. Isus u vezi s tim savjetuje: »Kad priređuješ objed ili večeru, ne pozivaj svojih prijatelja, ni braće, ni rodbine, ni bogatih susjeda, da ne bi možda i oni tebe pozvali i tako ti uzvratili. Nego kad priređuješ gozbu, pozovi siromahe, sakate, hrome, slijepe. Blago tebi jer oni ti nemaju čime uzvratiti« (Lk 14,12–14).

28. Gospodinov poziv na iskazivanje milosrđa siromasima nalazi svoj pun izraz u velikoj prispodobici o posljednjem sudu (usp. Mt 25,31–46), koja je ujedno živopisna ilustracija blaženstva milosrdnih. U njoj nam je Gospodin ponudio ključ za postizanje naše vlastite punine, jer »ako tražimo svetost koja je mila Božjim očima, u tom ćemo tekstu naći upravo ono pravilo ponašanja na temelju kojega ćemo i biti suđeni«¹⁶. Snažne

---

¹⁶ Isti, Apost. pobudnica *Gaudete et exsultate* (19. ožujka 2018.), 95: AAS 110 (2018.), 1137.

i jasne riječi Evanđelja valja živjeti »*sine glossa*, besprigovorno, bez tumačenja i isprika koje im umanjuju snagu. Gospodin je vrlo jasno rekao da se svetost ne može razumjeti, a ni živjeti ako se ne uzmu u obzir ti njegovi zahtjevi.«¹⁷

29. U prvoj kršćanskoj zajednici taj program milosrđa nije bio proizlazio iz analiza ili planova, nego izravno iz Isusova primjera, iz samih evanđeoskih riječi. U Jakovljevoj poslanici posvećuje se mnogo prostora problemu odnosa između siromašnih i bogatih, upućujući vjernima dva snažna poziva koji kritički propituju njihovu vjeru: »Što koristi, braćo moja, ako tko rekne da ima vjeru, a djelâ nema? Može li ga vjera spasiti? Ako su koji brat ili sestra goli i bez hrane svagdanje pa im tkogod od vas rekne: 'Hajdete u miru, grijte se i sitite', a ne dadnete im što je potrebno za tijelo, koja korist? Tako i vjera: ako nema djelâ, mrtva je u sebi« (Jak 2,14–17).

30. »Zlato vam i srebro zarđa i rđa će njihova biti svjedočanstvo protiv vas te će kao vatra izjesti tijela vaša! Zgrnuste blago u posljednje dane! Evo: plaća kosaca vaših njiva – koju im uskratiste – viče i vapaji žetelaca dopriješe do ušiju Gospoda nad Vojskama. Raskošno ste na zemlji i razvratno živjeli, utoviste srca svoja za dan klanja« (Jak 5,3–5). Kako su samo snažne

---

¹⁷ *Isto*, 97: AAS 110 (2018.), 1137.

te riječi, čak i ako bismo se radije pravili gluhima! U Prvoj Ivanovoj poslanici nalazimo sličan poziv: »Tko ima dobra ovoga svijeta i vidi brata svoga u potrebi pa zatvori pred njim srce – kako ljubav Božja ostaje u njemu?« (1 Iv 3,17).

31. Objavljena Riječ »je tako jasna, tako izravna, tako jednostavna i tako rječita poruka da je nijedna crkvena hermeneutika nema pravo relativizirati. Razmišljanje Crkve o tim tekstovima ne bi smjelo potamniti ili oslabiti njihovu snagu i značenje, nego radije pomoći vjernicima da njihove poticaje hrabro i gorljivo prihvate. Zašto komplicirati nešto tako jednostavno? Pojmovlje postoji zato da ojača kontakt sa stvarnošću koja se želi objasniti, a ne da nas udalji od nje.«¹⁸

32. S druge strane, jasan crkveni primjer dijeljenja dobara i pozornosti na siromaštvo nalazimo u svakodnevnom životu i načinu života prve kršćanske zajednice. Tu možemo posebno podsjetiti na način kako je riješeno pitanje svakodnevnog davanja milostinje udovicama (usp. Dj 6,1–6). To nije bio nimalo jednostavan problem, među ostalim i zato što se neke od tih udovica, koje su dolazile iz drugih zemalja, ponekad zanemarivalo zato što su bile strankinje. Doista, događaj opisan u Djelima apostolskim iznosi na vidjelo određeno neza-

---

¹⁸ Isti, Apost. pobudnica *Evangelii gaudium* (24. studenog 2013.), 194: AAS 105 (2013.), 1101.

dovoljstvo helenistâ, Židovâ grčke kulture. Apostoli ne odgovaraju nekim apstraktnim govorom, nego ponovno u središte stavljaju ljubav prema svima, reorganiziraju pomoć udovicama, tražeći od zajednice da pronađe mudre i cijenjene ljude kojima će se povjeriti služenje kod stolova, dok će se oni sami posvetiti naviještanju Riječi.

33. Kada je Pavao pošao u Jeruzalem posavjetovati se s apostolima »da ne bih možda, ili da nisam, trčao uzalud« (Gal 2,2), bio je zamoljen da ne zaboravi siromaha (usp. Gal 2,10). On je stoga organizirao više kolekti kako bi mogao pomoći siromašnim zajednicama. Među razlozima koje navodi za to, ističe sljedeće: »Bog ljubi vesela darivatelja« (2 Kor 9,7). Onima od nas koji nisu previše skloni velikodušnim djelima lišenima svakog vlastitog interesa, Božja riječ pokazuje da je velikodušnost prema siromasima istinsko dobro za onoga tko je provodi u djelo: naime, ako tako činimo, Bog nas voli na poseban način. Mnogo je, doista, biblijskih obećanja upućenih onima koji velikodušno darivaju: »Jahvi pozajma tko je siromahu milostiv, i on će mu platiti dobročinstvo« (Izr 19,17). »Dajite, i dat će vam se: [...] mjerom kojom mjerite i vama će se izmjeriti« (Lk 6,38). »Tad će sinuť poput zore tvoja svjetlost, i zdravlje će tvoje brzo procvasti« (Iz 58,8). Prvi kršćani bili su u to uvjereni.

34. Život prvih kršćanskih zajednica, koji je opisan u biblijskom kanonu i došao do nas kao objavljena Riječ, nudi nam se kao primjer za nasljedovanje i kao svjedočanstvo vjere ljubavlju djelotvorne te ostaje trajan podsjetnik budućim naraštajima. Ti su tekstovi stoljećima poticali srca kršćana da vole i da čine djela ljubavi, kao plodno sjeme koje ne prestaje donositi plodove.

TREĆE POGLAVLJE

CRKVA ZA SIROMAŠNE

35. Tri dana nakon svojeg izbora, moj predšasnik prenio je predstavnicima medija svoju želju da bri-ga i pažnja prema siromasima budu jasnije prisutne u Crkvi: »O, kako želim Crkvu koja je siromašna i za siromašne.«¹⁹

36. Ta želja odražava svijest da Crkva »u siromasi-ma i patnicima prepoznaje sliku svojega siromašnog i trpećeg Utemeljitelja te se trsi ukloniti njihovu nevolju i nastoji u njima služiti Kristu«²⁰. Doista, budući da je pozvana poistovjetiti se sa siromašnima, u njoj »ne smije ostati mjesta sumnji niti postoje objašnjenja koja mo-gu oslabiti tako jasnu poruku [...]. Treba bez okoliša-nja reći da postoji neraskidiva veza između naše vjere i

---

¹⁹ Papa Franjo, *Susret s predstavnicima medija* (16. ožujka 2013.): AAS 105 (2013.), 381.

²⁰ Drugi vatikanski koncil, Dogmatska konstitucija *Lumen genti-um*, 8.

siromašnih.«²¹ O tome imamo obilje svjedočanstava Isusovih učenika u gotovo dva tisućljeća dugoj povijesti.²²

Pravo bogatstvo Crkve

37. Sveti Pavao izvješćuje da među vjernicima novonastale kršćanske zajednice »nema mnogo mudrih po tijelu, nema mnogo snažnih, nema mnogo plemenitih« (1 Kor 1,26). Ipak, unatoč vlastitom siromaštvu, prvi su kršćani bili svjesni potrebe brinuti se za one koji su bili u najvećoj oskudici. Već na početku kršćanstva, apostoli su položili ruke na sedmoricu muževa izabranih od zajednice te ih na određen način uključili u vlastito poslanje, postavivši ih za služitelje – *diakonía* na grčkom – najsiromašnijima (usp. Dj 6,1–5). Znakovito je da je prvi učenik koji je dao svjedočanstvo vjere u Krista sve do prolijevanja vlastite krvi bio Stjepan, koji je pripadao toj skupini. U njemu se sjedinjuje svjedočanstvo života u brizi za siromašne s mučeništvom.

---

²¹ Papa Franjo, Apostolska pobudnica *Evangelii gaudium* (24. studenog 2013.), 48: AAS 105 (2013.), 1040.

²² U ovom poglavlju predlažemo neke od tih primjera svetosti, koji ne teže tome da budu iscrpni, nego su pokazatelji one brige za siromašne koja je oduvijek karakterizirala prisutnost Crkve u svijetu. Produbljeno razmišljanje o povijesti te brige za najpotrebitije može se naći u knjizi: Vincenzo Paglia, *Storia della povertà*, Milano, 2014.

38. Nešto više od dva stoljeća kasnije drugi je đakon, sveti Lovro, na sličan način pokazao svoje prijanjanje uz Krista, sjedinjujući u svom životu služenje siromašnima i mučeništvo.²³ Iz izvješća svetog Ambrozija doznajemo da je Lovro, đakon u Rimu za pontifikata pape Siksta II., prisiljen od rimskih vlasti da im preda crkvena blaga, sutradan »doveo siromahe. Na pitanje gdje su obećana blaga, pokazao je na siromahe i rekao: 'Evo blaga Crkve!'²⁴ Pripovijedajući tu zgodu, Ambrozije se pita: »Koja bi dragocjenija blaga Krist mogao imati od onih u kojima se sam voli pokazivati?²⁵ On, podsjećajući da službenici Crkve nikada ne smiju zanemariti brigu za siromašne, a još manje gomilati dobra u svoju korist, kaže: »Tu službu treba izvršavati iskrenom vjerom i mudrom obazrivošću. Zsigurno da, ako netko iz toga izvlači osobnu korist, čini zlodjelo, ali ako primitak podijeli siromasima, otkupi zarobljenika, čini djelo milosrđa.«²⁶

---

²³ Usp. Sveti Ambrozije, *De officiis ministrorum* I, pogl. 41, 205–206: CCSL 15, Turnhout, 2000., 76–77; II, pogl. 28, 140–143: CCSL 15, 148–149.

²⁴ *Isto*, II, pogl. 28, 140: CCSL 15, 148.

²⁵ *Isto*.

²⁶ *Isto*, II, pogl. 28, 142: CCSL 15, 148.

Crkveni oci i siromašni

39. Od prvih su stoljeća crkveni oci prepoznavali u siromasima povlašten put pristupa Bogu, poseban način susreta s njim. Ljubav prema onima koji su u potrebi shvaćalo se ne samo kao puku moralnu krepost, već kao konkretan izraz vjere u utjelovljenu Riječ. Zajednicu vjernika, poduprtu snagom Duha Svetoga, snažno je karakterizirao blizak odnos sa siromasima, koje ona nije smatrala dodatkom, nego bitnim dijelom svojega živoga tijela. Sveti Ignacije Antiohijski, primjerice, idući ususret mučeništvu, poticao je vjernike zajednice u Smirni da ne zanemaruju svoju dužnost ljubavi prema najpotrebitijima, opominjući ih da ne budu poput onih koji se protive Bogu: »Promotrite one koji imaju različito mišljenje o milosti Isusa Krista koji je došao među nas, koliko su samo u opreci s Božjim naumom. Ne mare ni za ljubav ni za udovice ni za siročad, ni za potlačenog ni za one koji su u tamnici ili na slobodi, ni za gladnog ni za žednog.«²⁷ Biskup iz Smirne, Polikarp, izričito je službenicima Crkve stavljao na srce brigu za siromašne: »Prezbiteri neka budu puni razumijevanja i milosrdni prema svima, neka one koji su skrenuli s pravog puta vrate na pravi put, neka posjećuju sve bolesne, neka ne zanemaruju udovice, siročad i siromahe, neka revnuju za dobro pred Bogom i pred

---

²⁷ Sveti Ignacije Antiohijski, *Epistula ad Smyrnaeos*, 6,2: SCh 10bis, Pariz, 2007., 136–138.

ljudima.«²⁸ Iz ta dva svjedočanstva vidimo Crkvu koja je majka siromahâ, mjesto prihvaćanja i pravde.

40. Sveti Justin, pak, u svojoj Prvoj apologiji upućenoj caru Hadrijanu, Senatu i rimskom narodu, objašnjava da su kršćani nosili sve što su mogli onima koji su u potrebi, jer su u njima vidjeli braću i sestre u Kristu. Pišući o sabranima na molitvu prvoga dana u tjednu, naglasio je da se u središtu kršćanskoga bogoslužja bogoštovlje ne može odijeliti od brige za siromašne. Stoga, u određenom trenutku slavlja, »oni koji su imućni i voljni, spontano daju koliko žele, a prikupljeno se predaje poglavaru, koji se zatim brine za siročad, udovice, one koji su u potrebi zbog bolesti ili kakvoga drugoga razloga, zatočenike i pridošlice koji su se ondje zatekli; riječju, priskaače u pomoć svima koji su u potrebi«²⁹. To pokazuje da se u prvoj Crkvi nije odvajalo vjeru od socijalnog djelovanja: vjera koja nije bila praćena svjedočanstvom djelâ, kao što uči sveti Jakov, smatrana je mrtvom (usp. Jak 2,17).

Sveti Ivan Zlatousti

41. Među istočnim ocima, najrevniji propovjednik socijalne pravednosti bio je Ivan Zlatousti, koji je bio

---

²⁸ Sveti Polikarp, *Epistula ad Philippenses*, 6,1: SCh 10bis, 186.

²⁹ Sveti Justin, *Apologia prima*, 67, 6–7: SCh 507, Pariz, 2006., 310.

carigradski patrijarh na prijelazu sa četvrtoga na peto stoljeće. U svojim homilijama potiče vjernike da Krista prepoznaju u potrebitima. »Želiš li častiti Kristovo tijelo? Ne preziri ga gola: niti ga ovdje časti svilenim odijelima, niti ga vani zanemari kad je udaren studeni i golotinjom [...]. Za ovo [Kristovo tijelo] sigurno ne treba odijela, nego čista duša, puno mara i brige. Naučimo, stoga, biti mudri i častimo Krista onako kako on to želi. [Ono] to što je On htio nije bila čast, nego nešto sasvim suprotno. Tako mu i ti iskaži čast kako je zakonom zapovjedio i svoja dobra dijeli siromasima. Bogu ne trebaju zlatne posude nego zlatne duše.«³⁰ Poručujući kristalno jasno da vjernici, koji ne susretnu Krista u siromasima koji stoje na njihovim vratima, ne mogu mu se klanjati ni na oltaru. On nastavlja: »Koja korist ako je Kristov stol prepun zlatnih čaša, a on sam umire od gladi? Prvo gladnoga nahrani, a tek onda od suviška ukrasi njegov stol.«³¹ On je, dakle, shvaćao euharistiju kao sakramentalan izraz ljubavi i pravednosti koje su joj prethodile, koje je prate i koje se u njoj trebaju nastaviti kroz ljubav i brigu za siromahe.

42. Ljubav prema bližnjemu nije mogući izbor, nego kriterij istinskog štovanja. Zlatousti je žestoko osuđivao

---

³⁰ Sveti Ivan Zlatousti, *Homiliae in Matthaeum*, 50, 3: PG 58, Pariz, 1862., 508. Prijevod citiran prema: *Časoslov rimskoga obreda*, IV, Zagreb, 2012., str. 112–113.

³¹ *Isto*, 50, 4: PG 58, 509.

pretjeranu raskoš, praćenu ravnodušnošću prema siromasima. Briga i pažnja koja im se duguje nije tek društvena potreba – to je uvjet spasenja, koji nepravednom bogatstvu daje teret osude: »Velika je studen, siromah leži u dronjcima, napola mrtav od hladnoće, cvokoće zubima. Njegov izgled i odjeća trebali bi te ganuti. A ti, toplo odjeven i vinom opijen, prolaziš pokraj njega i nastavljaš dalje. Kako onda možeš očekivati da će te Bog izbaviti kada budeš u nevolji? [...] Mrtvacu, koji više ništa ne osjeća i ne zna za čast, često odijevaš u skupocjenu odjeću, a tijelo, koje trpi bolove, muku i patnju, grči se od hladnoće i gladi, prezireš i više ti je stalo do isprazne slave nego do straha Božjega.«³² Taj dubok osjećaj za socijalnu pravednost dovodi ga do zaključka da »ne dati siromasima dio svojih dobara znači opljačkati ih, uskratiti im život. Dobra koja posjedujemo nisu naša, nego njihova.«³³

Sveti Augustin

43. Augustinov duhovni učitelj, sveti Ambrozije, insistirao je na etičkoj nužnosti dijeljenja dobara: »Ne daješ siromahu svoje, nego mu vraćaš ono što je njegovo:

---

³² Isti, *Homilia in Epistula ad Hebraeos* 11, 3: PG 63, Pariz, 1862., 94.

³³ Isti, *Homilia II De Lazaro*, 6: PG 48, Pariz, 1862., 992.

ono što je bilo dano svima da se njime zajedno služe, ti si prisvojio samo za sebe.«³⁴ Milostinja je za milanskog biskupa ponovno uspostavljanje pravednosti, nikako paternalistička gesta. U njegovom propovijedanju milosrđe poprima proročki značaj: razotkriva strukture zgrtanja i potvrđuje zajedništvo kao crkveni poziv.

44. Sâm sveti biskup iz Hipona, odgajan u toj tradiciji, poučavao je pak preferencijalnoj ljubavi prema siromasima. Kao budan pastir i teolog rijetke oštroumnosti, shvatio je da se istinsko crkveno zajedništvo očituje također u zajedništvu dobara. U svojim *Tumačenjima psalama* podsjeća da pravi kršćani ne zanemaruju ljubav prema onima koji su najpotrebitiji: »Vi, gledajući svoju braću, znate ako im je nešto potrebno, ali ako Krist u vama prebiva, činit ćete dobro i strancima.«³⁵ To dijeljenje dobara rađa se, dakle, iz teologalne ljubavi i ima za krajnji cilj ljubav prema Kristu. Za Augustina, siromah nije samo netko tko treba pomoć, već Gospodinova sakramentalna prisutnost.

45. Taj naučitelj milosti vidio je u brizi za siromašne konkretan dokaz iskrenosti vjere. Onaj tko kaže da ljubi Boga, a nema suosjećanja prema potrebitima lažac

---

³⁴ Sveti Ambrozije, *De Nabuthae*, 12, 53: CSEL 32/2, Prag – Beč – Leipzig, 1897., 498.

³⁵ Sveti Augustin, *Enarrationes in Psalmos*, 125, 12: CSEL 95/3, Beč, 2001., 181.

je (usp. 1 Iv 4,20). Tumačeći Isusov susret s bogatim mladićem i »blago na nebu« koje je pridržano onima koji svoja dobra daju siromasima (usp. Mt 19,21), Augustin stavlja u Gospodinova usta ove riječi: »Primio sam zemaljska dobra, dat ću nebeska; primio sam vremenita dobra, uzvratit ću vječnima; primio sam kruh, dat ću život. [...] Bio sam primljen u kuću, dat ću dom; bio sam pohoden u bolesti, dat ću zdravlje; bio sam posjećen u zatvoru, dat ću slobodu. Kruh koji ste vi dali mojim siromasima je pojeden, ali kruh koji ću ja dati ne samo da će vas okrijepiti, nego ga nikada neće ponestati.«³⁶ Svevišnji Bog se ne da nadmašiti u velikodušnosti prema onima koji mu služe u najpotrebitijima: što je veća ljubav prema siromašnima, to je veća nagrada od Boga.

46. Ta kristocentrična i duboko crkvena perspektiva vodi nas do toga da možemo ustvrditi kako milodari, kada su plod ljubavi, ne samo da olakšavaju bratove potrebe, već i pročišćuju srce darivatelja, ako je spreman mijenjati se: »Milostinja ti može pomoći izbrisati prošle grijeha, ako promijeniš svoj način života.«³⁷ Riječ je o jednom, tako reći, redovnom putu obraćenja za onoga koji želi nepodijeljena srca nasljedovati Isusa.

---

³⁶ Isti, *Sermo LXXXVI*, 5: CCSL 41Ab, Turnhout, 2019., 411–412.

³⁷ Pseudo-Augustin, *Sermo CCCLXXXVIII*, 2: PL 39, Pariz, 1862., 1700.

47. U Crkvi, koja u siromašnima prepoznaje Kristovo lice, a u dobrima sredstvo milosrđa, augustinovska misao ostaje pouzdano svjetlo. Vjernost Augustinovom učenju danas ne zahtijeva samo proučavanje njegovih djela, već i spremnost na radikalno življenje njegova poziva na obraćenje, koji prijeko potrebno uključuje služenje u ljubavi.

48. Mnogi drugi crkveni oci, i oni istočni i oni zapadni, govorili su o primatu brige za siromašne u životu i poslanju svakog vjernika kršćanina. Iz te perspektive, ukratko, može se reći kako je patristička teologija bila praktične naravi, stavljajući velik naglasak na Crkvu koja je siromašna i za siromašne, podsjećajući da se evanđelje ispravno naviješta samo kada potiče dotaknuti tijelo posljednjih i upozoravajući da su stroga učenja bez milosrđa prazan govor.

Briga za bolesne

49. Kršćansko suosjećanje posebno se očitavalo u brizi za siromašne i one koji pate. Na temelju znamenja koja su pratila Isusovo javno djelovanje – ozdravljanje slijepih, gubavih i uzetih – Crkva prepoznaje da je briga za bolesne, u kojima se lako prepoznaje raspetoga Gospodina, važan dio njezina poslanja. U vrijeme kuge u Kartagi, gdje je bio biskup, sveti Ciprijan je podsjetio kršćane na važnost brige za oboljele: »Ova kuga i ova

epidemija, naoko strašna i pogubna, iskušava pravednost svakoga pojedinca i ispituje ljudska srca! Ta kuga pokazuje služe li zdravi bolesnima, vole li rođaci svoje krvne srodnike kako pristaje, imaju li gospodari samilosti prema svojim oboljelim robovima, zanemaruju li liječnici bolesne kojima je potrebna pomoć.«³⁸ Kršćanska tradicija posjećivanja bolesnih, viđanja njihovih rana i tješnja ožalošćenih ne svodi se tek na puko filantropsko djelo, već je to crkveno djelo po kojemu članovi Crkve u bolesnima »dotiču napaćeno Kristovo tijelo«³⁹.

50. U 16. stoljeću sveti Ivan od Boga, utemeljitelj Bolničkog reda koji nosi njegovo ime, osnovao je bolnice koje su služile kao uzor drugima i koje su primale sve, neovisno o društvenom i ekonomskom položaju. Njegov poznat izričaj: »Činite dobro, braćo!«, postao je geslo za djelatnu ljubav prema bolesnima. Istodobno, sveti Camillo de Lellis osnovao je Družbu za dvorbu bolesnika – kamilijance – izvršavajući svoje poslanje služenja bolesnima s punim predanjem. Njegovo Pravilo nalaže: »Neka svatko moli od Gospodina milost majčinske nježnosti prema bližnjemu, kako bi mu mogao služiti svom svojom ljubavlju, i dušom i tijelom, jer želimo, Božjom milošću, služiti svim bolesnima onom nježnom

---

³⁸ Sveti Ciprijan, *De mortalitate*, 16: CCSL 3A, Turnhout, 1976., 25.

³⁹ Papa Franjo, *Poruka za XXX. Svjetski dan bolesnika* (10. prosinca 2021.), 3: AAS 114 (2022.), 51.

ljubavlju kojom brižna majka skrbi za svojega bolesnoga sina jedinca.«⁴⁰ Po bolnicama, na bojnim poljima, u zatvorima i na ulicama, kamilijanci su uosobljavali milosrđe Krista Liječnika.

51. Brinući se za bolesne majčinskom ljubavlju, onako kako se majka brine za svoje dijete, mnoge su posvećene žene odigrale još veću ulogu u zdravstvenoj skrbi za siromašne. Milosrdnice svetog Vinka Paulskog, Bolničke sestre, Male sestre Božje providnosti i mnoge druge ženske kongregacije postale su majčinska i tiha prisutnost u bolnicama, staračkim domovima i domovima za starije osobe. Donosile su olakšanje, prisutnost, slušanje i, nadasve, nježnost. Često su vlastitim rukama gradile zdravstvene ustanove u područjima bez medicinske pomoći. Poučavale su higijeni, pomagale pri porodu, pružale pomoć prirodnom mudrošću i dubokom vjerom. Njihove kuće postale su oaze dostojanstva u kojima nitko nije bio isključen. Dodir suosjećanja bio je prvi lijek. Sveta Luisa de Marillac u pismu svojim sestrama, Kćerima kršćanske ljubavi, podsjeća ih da su »primile poseban blagoslov od Boga za služenje siromašnima i bolesnima u bolnicama«⁴¹.

---

⁴⁰ Sveti Camillo de Lellis, *Regole della Compagnia dei Servi degli Infermi*, 27: M. Vanti (ur.), *Scritti di San Camillo de Lellis*, Milano, 1965., 67.

⁴¹ Sveta Luisa de Marillac, *Lettera alle sorelle Claude Carré e Marie Gaudoin* (28. studenoga 1657.): E. Charpy (ur.), *Sainte Louise de Marillac. Écrits*, Pariz, 1983., 576.

52. Ta se baština danas nastavlja u katoličkim bolnicama, u ustanovama za skrb otvorenim u udaljenim regijama, u zdravstvenim misijama koje djeluju u džunglama, u centrima za prihvat ovisnika, u poljskim bolnicama u ratnim zonama. Kršćanska prisutnost među bolesnicima otkriva da spasenje nije kakva apstraktna ideja, nego konkretno djelo. U činu vidanja rana, Crkva naviješta da kraljevstvo Božje počinje među najranjivijima. Čineći tako, Crkva ostaje vjerna Onomu koji je rekao: »Bijah [...] bolestan i pohodiste me« (Mt 25,35.36). Kada se Crkva priginje do gubavca, pothranjenog djeteta ili anonimne umiruće osobe, ostvaruje svoj najdublji poziv: ljubiti Gospodina ondje gdje je on najviše pogođen.

Briga za siromašne u monaškom životu

53. Monaški život, rođen u tišini pustinje, bio je od samoga početka svjedočanstvo solidarnosti. Monasi su ostavljali sve – bogatstvo, ugled, obitelj – ne samo zato što su prezreli dobra svijeta – *contemptus mundi* – već da, u takvom radikalnom odvajanju, susretnu siromašnoga Krista. Sveti Bazilije Veliki, u svom Pravilu, nije vidio nikakvo proturječje između monaškog života molitve i sabranosti, i rada u korist siromaha. Za njega su gostoljubivost i briga za one koji su u potrebi bili sastavni dio monaške duhovnosti, a monasi su, i nakon što su ostavili sve

da bi prigrlili siromaštvo, morali svojim radom pomagati još siromašnjijima, jer »da bismo imali dati nešto nekome koji je u potrebi [...] jasno je da treba marljivo raditi [...]. Takav način života nije samo koristan za umrtvljivanje tijela, već i za ljubav prema bližnjemu, kako bi Bog po nama našoj slabijoj braći priskrbio ono što im je potrebno.«⁴²

54. U Cezareji, gdje je obnašao svoju biskupsku službu, sagradio je mjesto poznato kao Bazilijada, koje je obuhvaćalo stanove, bolnice i škole za siromašne i bolesne. Monah je, dakle, bio ne samo isposnik, već i služitelj. Bazilije je tako pokazao da trebamo biti blizu siromašnima ako želimo biti blizu Bogu. Konkretna ljubav bila je kriterij svetosti. Moliti i brinuti se, kontemplirati i liječiti, pisati i prihvaćati: sve je bilo izraz iste ljubavi prema Kristu.

55. Na Zapadu je sveti Benedikt Nursijski napisao Pravilo koje će postati okosnica europske monaške duhovnosti. U njemu prihvaćanje siromašnih i hodočasnika zauzima počasno mjesto: »Siromahe i hodočasnike valja primati s najvećom pažnjom, jer se u njima Krist još više prima.«⁴³ To nisu bile samo riječi: stoljećima su

---

⁴² Sveti Bazilije Veliki, *Regulae fusius tractatae*, 37, 1: PG 31, Pariz, 1857., 1009 C-D.

⁴³ *Regula Benedicti*, 53, 15: SCh 182, Pariz, 1972., 614. Citat preuzet iz hrvatskog izdanja *Pravila sv. Benedikta*, 2. popravljeno izdanje, str. 12, Nard, Čokovac, 2008.

benediktinski samostani bili utočišta za udovice, napuštenu djecu, hodočasnike i prosjake. Za Benedikta je život u zajednici bio škola ljubavi. Fizički rad nije imao samo praktičnu ulogu, već je ujedno oblikovao srce za služenje. Međusobno dijeljenje među monasima, briga za bolesne i slušanje najranjivijih, pripremali su ih na primanje Krista koji dolazi u osobi siromaha i stranca. Benediktinsko monaško gostoprimstvo ostaje dan-danas znak Crkve koja otvara svoja vrata, koja prihvaća ne postavljajući pitanja, koja liječi ne tražeći ništa zauzvrat.

56. S vremenom su benediktinski samostani postali mjesta koja su se suprotstavljala kulturi isključivanja. Monasi su obrađivali zemlju, proizvodili hranu, pripremali lijekove i s jednostavnošću ih dijelili najpotrebitijima. Njihov samozatajan rad bio je kvasac nove civilizacije, u kojoj siromasi nisu problem koji treba riješiti, nego braća i sestre koje treba prihvatiti. Pravilo dijeljenja, zajednički rad i pomaganje najranjivijima oblikovali su ekonomiju solidarnosti, koja se protivi logici gomilanja. Svjedočenje monahâ pokazalo je da dragovaljno siromaštvo ne samo da nije bijeda, već je to put koji vodi do slobode i zajedništva. Oni se nisu ograničavali na pomaganje siromašnima: bili su njihovi bližnji, braća u istom Gospodinu. U njihovim ćelijama i klaustrima rodila se mistika Božje prisutnosti u malenima.

57. Osim pružanja materijalne pomoći, samostani su odigrali ključnu ulogu u kulturnoj i duhovnoj forma-

ciji najsiromašnijih. U vremenima kuge, rata i oskudice bili su mjesta gdje su siromasi pronalazili ne samo hranu i lijekove, već i dostojanstvo i riječ utjehe. U njima se odgajalo siročad, šegrte obrazovalo, a zemljoradnici su poučavani poljoprivrednim tehnikama i čitanju. Znanje se dijelilo kao dar i odgovornost. Opat je bio i učitelj i otac, a monaška škola mjesto oslobođanja kroz istinu. Naime, kako piše Ivan Kasijan, monah se treba odlikovati »poniznošću srca [...], koja ne vodi onom znanju koje nadima, nego znanju koje prosvjetljuje po savršenstvu ljubavi«⁴⁴. Odgojem savjesti i prenošenjem mudrosti, monasi su pridonijeli kršćanskoj pedagogiji uključivosti. Kultura, obilježena vjerom, dijelila se u jednostavnosti. Znanje, obasjano ljubavlju, postalo je služenje. Monaški se život tako pokazao kao stil svetosti i konkretan put za preobrazbu društva.

58. Monaška tradicija tako uči da molitva i ljubav, šutnja i služenje, ćelije i bolnice, oblikuju jedno jedincato duhovno tkivo. Samostan je mjesto slušanja i djelovanja, bogoštovlja i dijeljenja. Sveti Bernard iz Clairvauxa, velik cistercitski reformator, »odlučno je dozivao u pamet nužnost umjerenog života i osjećaja za mjeru u svemu, kako za stolom tako i u odijevanju i samostanskim zdanjima, preporučujući potporu i brigu za

---

⁴⁴ Sveti Ivan Kasijan, *Collationes*, XIV, 10: CSEL 13, Beč, 2004., 410.

siromašne»⁴⁵. Za njega suosjećanje nije bila stvar izbora, nego istinski put nasljedovanja Krista. Monaški život, dakle, ako je vjeran svojemu izvornomu pozivu, pokazuje da Crkva može biti u potpunosti Gospodinova zaručnica samo ako je sestra siromasima. Samostan nije samo utočište od svijeta, već škola u kojoj se uči kako mu bolje služiti. Ondje gdje su monasi otvorili svoja vrata siromašnima, Crkva je ponizno i odlučno pokazala da kontemplacija ne isključuje milosrđe, nego ga zahtijeva kao svoj najčišći plod.

Osloboditi zarobljenike

59. Još od apostolskih vremena, Crkva je u oslobađanju potlačenih vidjela znak Božjega kraljevstva. Sâm je Isus, na početku svog javnog djelovanja, obznanio: »Duh Gospodnji na meni je jer me pomaza! On me posla blagovjesnikom biti siromasima, proglasiti sužnjima oslobođenje« (Lk 4,18). Prvi kršćani, također u teškim okolnostima, molili su i pomagali svojoj braći i sestrama bačenima u tamnicu, kako svjedoče Djela apostolska (usp. 12,5; 24,23) i razni spisi crkvenih otaca. To se poslanje oslobađanja nastavilo konkretnim djelima

---

⁴⁵ Benedikt XVI., *Kateheza* (21. listopada 2009.): *L'Osservatore Romano*, 22. listopada 2009., 1.

tijekom stoljeća, posebice kada je drama ropstva i zatočeništva obilježavala cijela društva.

60. Na prijelazu iz 12. u 13. stoljeće, kada su mnogi kršćani bili zarobljavani na Sredozemlju ili postali robovi tijekom ratova, pojavila su se dva redovnička reda: Red Presvetog Trojstva za otkupljivanje sužnjeva (trinitarci), koji su osnovali sveti Ivan iz Mathe i sveti Feliks iz Valoisa, te Red Blažene Djevice Marije od Milosrđa (mercedari) koji je utemeljio sveti Petar Nolasco uz podršku dominikanca svetog Rajmunda Penjafortskog. Posebna karizma tih novoosnovanih zajednica posvećenih osoba bila je oslobađanje zarobljenih kršćana, kojima su stavljali na raspolaganje svoju imovinu i svoja dobra⁴⁶ i često su u zamjenu nudili vlastiti život. Trinitarci, s njihovim geslom *Gloria Tibi Trinitas et captivis libertas* (Slava tebi, Trojstvo, a zarobljenicima sloboda), i mercedari su, pak, redovničkim zavjetima siromaštva,

---

⁴⁶ Usp. Inocent III., *Bula Operante divinae dispositionis – Regola Primitiva dei Trinitari* (17. prosinca 1198.), 2: J. L. Aurecochea – A. Moldón (ur.), *Fuentes Historicas de la Orden Trinitaria* (s. XII–XV), Córdoba, 2003., 6: »Sva dobra, iz kojega god da izvora zakonito potjecala, neka se podijele na tri jednaka dijela, a ako su dva dijela dovoljna, neka se s njima čine djela milosrđa i ujedno osigura skromno uzdržavanje za sebe i članove svojega kućanstva, koji su u njihovoj službi iz potrebe. Treći dio, pak, neka se stavi na stranu i namjeni za otkup zarobljenika zbog njihove vjere u Krista.«

čistoće i poslušnosti dodali i četvrti zavjet⁴⁷, svjedočeći da ljubav može biti herojska. Oslobođanje utamničenih izraz je trinitarne ljubavi, ljubavi Boga koji ne oslobađa samo od duhovnoga ropstva, već i od konkretnoga tlačenja. Čin otkupljenja iz ropstva ili tamnice promatran je kao produžetak spasenjske Kristove žrtve, čija je krv cijena našega spasenja (usp. 1 Kor 6,20).

61. Izvorna duhovnost tih redova bila je duboko ukorijenjena u razmatranju križa. Krist je, u pravom smislu riječi, Otkupitelj utamničenikâ, a Crkva, njegovo Tijelo, ovjekovječuje to otajstvo u vremenu.⁴⁸ Ti redovnici nisu taj otkup shvaćali kao politički ili ekonomski čin, nego gotovo kao liturgijski čin, sakramen-

---

⁴⁷ Usp. *Costituzioni dell'Ordine dei Mercedari*, br. 14: Orden de la Beata Virgen María de la Merced, *Regla y Constituciones*, Rim, 2014., 53: »Da bismo izvršili to poslanje, nagnani na to milosrđem, posvećujemo se Bogu posebnim zavjetom, nazvanim zavjet otkupljenja, po kojem obećavamo dati i svoj život ako treba, baš kao što je Krist dao svoj život za nas, kako bismo spasili kršćane koji su u smrtnoj opasnosti da izgube vjeru u novim oblicima ropstva.«

⁴⁸ Usp. Sveti Ivan Krstitelj od Začeca, *La regla de la Orden de la Santísima Trinidad*, XX, 1: BAC Maior 60, Madrid 1999., 90: »U tome su siromašni i zatvorenici poput Krista, na čija su pleća svaljene boli svijeta [...]. Ovaj sveti Red Presvetog Trojstva ih saziva i poziva da dođu piti vodu sa Spasiteljeva izvora, što znači da, ako je Krist koji visi na križu bio otkupljenje i spasenje za ljude, Red je uzeo to otkupljenje i želi ga razdijeliti siromašnima te spasiti i osloboditi zatvorenike.«

talani prinos samih sebe. Mnogi su davali svoja tijela u zamjenu za utamničene, ispunjavajući doslovno zapovijed: »Veće ljubavi nitko nema od ove: da tko život svoj položi za svoje prijatelje« (Iv 15,13). Tradicija tih redova nije ugasla, nego je, naprotiv, nadahnula mnoge oblike djelovanja protiv suvremenih ropstava, kao što su trgovina ljudima, prisilan rad, seksualno iskorištavanje i razni oblici ovisnosti.⁴⁹ Kršćanska ljubav, kada se uosobi i provodi u djelo, postaje oslobađajuća. A poslanje Crkve, kada je vjerna svojem Gospodinu, uvijek je naviještanje oslobođenja. I dan-danas, »kad se milijune osoba – djece, muškaraca i žena svih dobi – lišava slobode i prisiljava na život u uvjetima koji su nalik ropstvu«⁵⁰, to nasljeđe nastavljaju ti redovi i druge ustanove i družbe koje djeluju na periferijama gradova, na područjima sukoba i na migracijskim rutama. Kada se Crkva saginje da raskine nove okove u koje su bačeni siromasi, ona postaje pashalni znak.

62. Ovo razmišljanje o ljudima lišenima slobode ne može se zaključiti, a da se ne spomene zatvorenike u ra-

---

⁴⁹ Usp. *Isto, El recogimiento interior*, XL, 4: BAC Maior 48, Madrid, 1995., 689: »Slobodna volja čini čovjeka slobodnim i gospodarem među svim stvorenjima, ali, dobri moj Bože!, koliki samo, tim putem, postaju robovi i zarobljenici đavla, zatočeni i okovani svojim strastima i požudama.«

⁵⁰ Papa Franjo, *Poruka za XLVIII. svjetski dan mira* (8. prosinca 2014.), 3: AAS 107 (2015.), 69.

zličitim zatvorima i pritvorskim centrima. U vezi s tim valja podsjetiti na riječi pape Franje upućene skupini zatvorenika: »Ulazak u zatvor za mene je uvijek važan trenutak, jer je zatvor mjesto velike ljudskosti [...]. Ljudskosti stavljene na kušnju, katkad izmorene teškoćama, osjećajem krivnje, osudama, nerazumijevanjima, patnjama, a istodobno pune snage, želje za oprostom, želje za iskupljenjem.«⁵¹ Ta želja preuzeta je, među ostalim, od redova posvećenih davanju otkupnine za zarobljenike kao prioritetnom služenju Crkve. Kao što naviješta sveti Pavao: »Za slobodu nas Krist oslobodi!« (Gal 5,1). A ta sloboda nije samo unutarnja, nego se očituje u povijesti kao ljubav koja se brine i koja oslobađa iz okova svakoga ropstva.

Svjedoci evanđeoskog siromaštva

63. U 13. stoljeću, kada je došlo do širenja gradova, koncentracije bogatstva u pojedinim društvenim slojevima i pojavljivanja novih oblika siromaštva, Duh Sveti je pobudio nov oblik posvećenog života u Crkvi: prosjačke redove. Za razlika od monaškoga života vezanog za mjesto, redovnici prosjačkih redova prigrlili su putujući način života, bez osobne ili zajedničke imovine, u

---

⁵¹ Isti, *Susret s pripadnicima pravosudne policije, zatvorenicima i volonterima* (Verona, 18. svibnja 2024.): AAS 116 (2024.), 766.

potpunosti oslonjeni na Božju providnost. Nisu se ograničavali na služenje siromašnima, već su i sami postali siromasi. Grad su vidjeli kao novu pustinju, a marginalizirane kao nove duhovne učitelje. Ti redovi, kao što su franjevci, dominikanci, augustinci i karmelićani, predstavljali su evanđeosku revoluciju u kojoj je jednostavan i siromašan način života postao proročki znak poslanja, oživljavajući iskustvo prve kršćanske zajednice (usp. Dj 4,37). Svjedočenje pripadnika prosjačkih redova bilo je prkosan izazov kako raskoši svećenstva tako i hladnoći gradskog života.

64. Sveti Franjo Asiški postat će ikonom toga duhovnoga proljeća. Sjedinjen potpuno sa siromaštvom, htio je nasljedovati siromašnoga, gologa i raspetoga Krista. U svom Pravilu traži: »Neka braća sebi ništa ne prisvajaju: ni kuću, ni mjesto, ni kakvu stvar. I kao pridošlice i putnici na ovome svijetu, služeći Gospodinu u siromaštvu i poniznosti, neka s pouzdanjem idu pro-siti; i ne treba da se stide, jer Gospodin radi nas posta siromašan na ovome svijetu.«⁵² Njegov je život bio život stalnog samoodricanja: od palače do gubavca, od rječivosti do šutnje, od posjedovanja do potpunog sebedar-

---

⁵² Honorije III., Papinska bula *Solet annuere – Regula bullata* (29. studenog 1223.), pogl. VI: *SCh* 285, Pariz, 1981., 192. Za hrvatsko izdanje citirano prema: *Franjevački izvori*, Potvrđeno pravilo, str. 192, Vijeće franjevačkih zajednica Hrvatske i Bosne i Hercegovine, Sarajevo – Zagreb, 2012.

ja. Franjo nije osnovao kakvu socijalnu ustanovu, nego evanđeosko bratstvo. U siromasima je vidio braću i žive slike Gospodina. Njegovo je poslanje bilo biti s njima, iz solidarnosti koja je nadilazila distance, iz suosjećajne ljubavi. Njegovo se siromaštvo temeljilo na odnosima: vodilo ga je do toga da drugima postane bližnji, jednak, štoviše, manji. Njegova je svetost nikla iz uvjerenja da se Krista može istinski primiti samo velikodušnim darivanjem braći.

65. Sveta Klara Asiška, nadahnutu Franjom, utemeljila je Red siromašnih gospođa, kasnije nazvane klarise. Njezina se duhovna borba sastojala u vjernom opsluživanju ideala radikalnoga siromaštva. Odbacila je papinske povlastice koje su mogle jamčiti materijalnu sigurnost njezinu samostanu te je odlučno od pape Grgura IX. ishodila takozvani *privilegium paupertatis*, koji joj je jamčio pravo na život bez posjedovanja ikakvih materijalnih dobara.⁵³ Taj je izbor bio odraz njezina potpuna pouzdanja u Boga i njezine svijesti da je dragovoljno siromaštvo oblik slobode i proroštva. Klara je učila svoje Sestre da je Krist njihova jedina baština i da ništa ne smije potamniti odnos s njim. Njezin molitveni život i

---

⁵³ Usp. Grgur IX, Bula *Sicut manifestum est* (17. rujna 1228.), 7: *SCb* 325, Pariz, 1985., 200: »Sicut igitur supplicastis, altissimae paupertatis propositum vestrum favore apostolico roboramus, auctoritate vobis praesentium indulgentes, ut recipere possessiones a nullo compelli possitis.«

skrovitost bio je vapaj protiv svjetovnosti i tiha obrana siromašnih i zaboravljenih.

66. Sveti Dominik de Guzman, Franjin suvremenik, utemeljio je Red propovjednika s jednom drugom karizmom, ali s jednakom radikalnošću. Želio je navješćivati evanđelje s vjerodostojnošću koja proizlazi iz siromašnog života, uvjeren da Istina treba dosljedne svjedoke. Primjer siromaštva pratila je Božja riječ koju su propovijedali. Oslobođeni tereta zemaljskih dobara, braća dominikanci mogli su se bolje posvetiti svom primarnom djelu, to jest propovijedanju. Išli su u gradove, prije svega sveučilišne, da bi poučavali Božjoj istini.⁵⁴ Svojom ovisnošću o drugima pokazivali su da se vjera ne nameće, nego se nudi, a živeći među siromasima, učili su se istini evanđelja »odozdo«, kao učenici ponižnoga Krista.

67. Prosjački redovi stoga su bili živi odgovor na isključenost i ravnodušnost. Nisu izravno predlagali društvene reforme, nego osobno i zajedničko obraćanje u skladu s logikom Kraljevstva. Za njih siromaštvo nije bilo posljedica nedostatka dobara, nego slobodan izbor: postati maleni kako bi prihvaćali malene. Kao što je Toma Čelanski rekao o Franji: »Bio [je] velik ljubitelj siromaha [...]. Tako se počesto svlačio da bi obukao si-

---

⁵⁴ Usp. S.C. Tugwell (ur.), *Early Dominicans. Selected Writings*, Mahwah, 1982., 16-19.

romaha. Natjecao se s njima da im bude sličan... cijelim srcem.«⁵⁵ Članovi prosjačkih redova postali su simbol hodočasničke, ponizne i bratske Crkve, koja živi među siromašnima ne radi prozelitizma, nego zbog samoga svojega identiteta. Oni uče da je Crkva svjetlo samo kada se svega oslobodi, i da svetost vodi kroz ponizno srce posvećeno poniznima.

Crkva i obrazovanje siromašnih

68. Obraćajući se skupini odgojitelja, papa Franjo je podsjetio da je obrazovanje oduvijek bilo jedan od najuzvišenijih izraza kršćanske ljubavi: »Vaše poslanje je puno prepreka, ali i radosti. [...] To je poslanje iz kojeg isijava ljubav, jer je nemoguće poučavati bez ljubavi.«⁵⁶ U tom smislu kršćani su od najranijih vremena shvaćali da znanje oslobađa, daje dostojanstvo i približava istini. Za Crkvu je poučavanje siromašnih bilo čin pravde i vjere. Nadahnuta Učiteljevim primjerom, koji je ljude

---

⁵⁵ Toma Čelanski, *Vita Secunda – pars prima*, 4. poglavlje, 8: *Anal-Franc*, 10, Firenca, 1941., 135. Za hrvatsko izdanje citirano prema: Franjevački izvori, *Drugi životopis sv. Franje* fra Tome Čelanskog, str. 696, Vijeće franjevačkih zajednica Hrvatske i Bosne i Hercegovine, Sarajevo – Zagreb, 2012.

⁵⁶ Papa Franjo, *Govor nakon posjeta grobu Don Lorenza Milanija* (*Discorso dopo la visita alla tomba di don Lorenzo Milani*), (Barbiana, 20. lipnja 2017.), 2: AAS 109 (2017.), 745.

poučavao božanskim i ljudskim istinama, Crkva se prihvatila poslanja odgajanja djece i mladih u istini i ljubavi, posebno najsiromašnijih. To je poslanje poprimilo konkretan oblik osnivanjem družbi posvećenih obrazovanju puka.

69. U 16. stoljeću je sveti Josip Kalasancijski, potresen nedostatkom obrazovanja i odgoja među siromašnom mladeži Rima, otvorio u nekoliko prostorija uz crkvu Svete Doroteje u Trastevere, prvu besplatnu javnu pučku školu u Europi. Bila je to jezgra iz koje će se, ne bez teškoća, razviti Red regularnih siromašnih klerika Majke Božje od pobožnih škola prozvanih pijaristi, s ciljem da mladima prenose »osim svjetovnog znanja također mudrost evanđelja, učeći ih prepoznavati u osobnim i povijesnim događajima na djelu brižnog Boga Stvoritelja i Otkupitelja«⁵⁷. Doista, toga hrabroga svećenika možemo smatrati »istinskim utemeljiteljem modernoga katoličkoga školstva, usmjerena na čovjekovu cjelovitu izgradnju i otvorena svima«⁵⁸. Nošen istom osjetljivošću, u 17. stoljeću, sveti Ivan Krstitelj de la Salle, kada je postao svjestan nepravde koju se čini djeci radnika koju se isključivalo iz ondašnjega francuskoga

---

⁵⁷ Sveti Ivan Pavao II., *Govor sudionicima Generalnog kapitula klerika Majke Božje od pobožnih škola Siromašne Majke Božje Pobožnih škola (pijaristi)* (5. srpnja 1997.), 2: *L'Osservatore Romano*, 6. srpnja 1997., 5.

⁵⁸ *Isto*.

obrazovnoga sustava, osnovao je Braću kršćanskih škola čiji je ideal bio pružati im besplatno obrazovanje, solidnu izobrazbu i bratsko okruženje. La Salle je učionicu smatrao mjestom čovjekove izgradnje, ali i obraćenja. U njegovim se zavodima ujedinjavala molitva, pouka, disciplina i zajedništvo. Svako dijete je smatrano jedinstvenim Božjim darom, a čin poučavanja služenjem kraljevstvu Božjem.

70. U 19. stoljeću, također u Francuskoj, sveti Marcellin Champagnat osnovao je Institut školske braće marista, »osjetljiv na duhovne i obrazovne potrebe svojega vremena, osobito na vjersko neznanje i za situacije napuštenosti koje je posebno pogađalo mlade ljude«⁵⁹. U dobu u kojem je pristup obrazovanju bio povlastica malobrojnih, on se svim srcem posvetio poslanju poučavanja i evangelizacije djece i mladih, posebno onih u najvećoj potrebi. Istim je duhom sveti Ivan Bosco u Italiji započeo veliko djelo salezijanaca, utemeljeno na trima načelima »preventivne metode« – razumu, vjeri i ljubavi⁶⁰, a blaženi Antonio Rosmini osnovao Institut milosrdne ljubavi u kojem je »intelektualna ljubav« – zajedno s »konkretno materijalnom ljubavi« i, kao vrhunac, onom »duhovno-pastoralnom« – bila predstavljena

---

⁵⁹ Isti, *Homilija na misi kanonizacije (Omelia nella Messa di canonizzazione)*, (18. travnja 1999.): AAS 91 (1999.), 930.

⁶⁰ Usp. Isti, *Pismo Iuvenum Patris* (31. siječnja 1988.), 9: AAS 80 (1988.), 976.

kao nezaobilazna dimenzija svakoga karitativnoga djela koje teži dobru i cjelovitom razvoju osobe.⁶¹

71. Mnoge ženske družbe imale su istaknutu ulogu u toj odgojnoj revoluciji. Uršulinke, redovnice Družbe Marije naše Gospe, Pobožne učiteljice i mnoge druge, utemeljene posebno u 18. i 19. stoljeću, zauzimale su prostore gdje država nije bila prisutna. Osnivale su škole u malim selima, predgrađima i radničkim četvrtima. Prioritet je bio napose obrazovanje djevojaka. Sestre su podučavale čitanju i pisanju, evangelizirale, bavile se praktičnim pitanjima svakodnevnog života, uzdizale su duh njegovanjem umjetnosti i, prije svega, odgajale savjesti. Njihova je pedagogija bila jednostavna: blizina, strpljivost, blagost. Poučavale su životom, više negoli riječima. U vremenu raširene nepismenosti i strukturalne isključenosti, te posvećene žene bile su svjetionici nade. Njihovo je poslanje bilo oblikovati srca, naučiti kako razmišljati, promicati dostojanstvo. Spajajući pobožan život i posvećenost bližnjemu, borile su se protiv napuštenosti nježnošću onoga koji poučava u Kristovo ime.

72. Odgoj siromašnih, prema kršćanskoj vjeri, nije usluga nego dužnost. Maleni imaju pravo na znanje,

---

⁶¹ Usp. Papa Franjo, *Govor sudionicima Generalnog kapitula Milosrdne ustanove (rozminijanci) (Discorso ai partecipanti al Capitolo Generale dell'Istituto della Carità (Rosminiani))*, (1. listopada 2018.): *L'Osservatore Romano*, 1. – 2. listopada 2018., 7.

koje je temeljan uvjet za prepoznavanje ljudskoga dostojanstva. Poučavati ih znači potvrđivati njihovu vrijednost, opremajući ih sredstvima potrebnima za preoblikovanje stvarnosti u kojoj žive. Kršćanska tradicija znanje smatra Božjim darom i zajedničkom odgovornošću. Kršćanski odgoj ne odgaja samo stručnjake, već osobe otvorene dobru, ljepoti i istini. Katolička škola vjerna svome imenu, samim time postaje prostor inkluzije, cjelovita odgoja i unaprjeđivanja čovjeka. Združujući vjeru i kulturu, sije budućnost, časti sliku Božju i gradi bolje društvo.

Praćenje migranata

73. Iskustvo migracije prati povijest Božjeg naroda. Abraham ide ne znajući kamo; Mojsije vodi hodočasnički narod kroz pustinju; Marija i Josip bježe s djetetom u Egipat. Sâm Krist, koji »k svojim dođe i njegovi ga ne primiše« (Iv 1,11), živio je među nama kao stranac. To je razlog zbog kojeg je Crkva uvijek u migrantima prepoznavala živu Gospodinovu prisutnost koji će, na Sudnji dan, reći onima zdesna: »Stranac bijah i primiste me« (Mt 25,35).

74. U 19. stoljeću, kada su milijuni Europljana emigrirali u potrazi za boljim uvjetima života, dvoje velikih svetaca posebno su se istaknuli u pastoralnoj skrbi za

migrante: bili su to sveti Ivan Krstitelj Scalabrini i sveta Franciska Saverio Cabrini. Scalabrini, biskup Piacenze, osnovao je Misionare svetog Karla kako bi pratili migrante u njihovim odredišnim zemljama, pružajući im duhovnu, pravnu i materijalnu pomoć. U migrantima je vidio primatelje nove evangelizacije, upozoravajući na opasnosti izrabljivanja i gubitka vjere u tuđini. Velikodušno odgovarajući na karizmu koju mu je Gospodin dao, »Scalabrini je gledao dalje, gledao je naprijed, prema svijetu i Crkvi bez granica, gdje nitko neće biti tuđinac«⁶². Sveta Franciska Cabrini, rođena u Italiji i naturalizirana Amerikanka, prva je građanka Sjedinjenih Američkih Država koja je proglašena svetom. Da bi ispunila svoje poslanje pomaganja migrantima, više puta je prešla Atlantik i »naoružana iznimnom smionošću, praktički ni iz čega je osnivala škole, bolnice, sirotišta za mnoštvo siromaha koji su se uputili u novi svijet u potrazi za poslom, bez znanja jezika i bez sredstava dostatnih za doličnu integraciju u američko društvo, često postajući žrtvom beskrupuloznih pojedinaca. Njezino majčinsko srce, koje nije imalo mira, posvuda je dopiralo do njih: u barakama, zatvorima, rudnicima.«⁶³ Papa

---

⁶² Isti, *Homilija na misi kanonizacije (Omelia nella Messa di canonizzazione)*, (9. listopada 2022.): AAS 114 (2022.), 1338.

⁶³ Sveti Ivan Pavao II., *Poruka Kongregaciji misionara Presvetog Srca (Messaggio alla Congregazione delle Missionarie del Sacro Cuore)*, (31. svibnja 2000.), 3: *L'Osservatore Romano*, 16. srpnja 2000., 5.

Pio XII. proglasio ju je u Svetoj godini 1950. zaštitnicom svih migranata⁶⁴.

75. Tradicija djelovanja Crkve za i sa migrantima nastavlja se i danas, a ta se služba očituje u inicijativama kao što su centri za prihvrat izbjeglica, misijama u pograničnim područjima, kao i u naporima *Caritasa Internationalis* i drugih institucija. U suvremenom učiteljstvu jasno je potvrđeno to predano zalaganje. Papa Franjo je podsjetio da je poslanje Crkve prema migrantima i izbjeglicama još šire, insistirajući na tomu da »odgovor na izazov koji postavljaju suvremene migracije može se sažeti u četirima glagolima: primiti, zaštititi, promicati i integrirati. Ali ti glagoli ne vrijede samo za migrante i izbjeglice. Oni izražavaju poslanje Crkve prema svima onima koji se nalaze na egzistencijalnim periferijama, koje valja primiti, zaštititi, promicati i integrirati.«⁶⁵ Isto tako je rekao: »Svako je ljudsko biće Božje dijete! U njemu je utisnuta Kristova slika! Mi sami moramo prvi gledati i pomoći drugima vidjeti u seliocima i izbjeglicama ne samo problem koji treba riješiti, već brata i sestru koje treba prihvatiti, poštivati i ljubiti. Oni su prigoda koju nam pruža providnost da pridonesemo izgradnji pravednijega društva, savršenije demokracije, solidarni-

---

⁶⁴ Usp. Pio XII., Apostolski breve *Superior Iam Aetate* (8. rujna 1950.): AAS 43 (1951.), 455–456.

⁶⁵ Papa Franjo, *Poruka za Svjetski dan selilaca i izbjeglica 2019.* (27. svibnja 2019.): AAS 111 (2019.), 911.

je zemlje, svijeta u kojem će vladati veće bratstvo, kao i otvorenije i evanđeoske kršćanske zajednice.«⁶⁶ Crkva poput majke prati one koji su na putu. Gdje svijet vidi prijetnje, ona vidi djecu; gdje se grade zidovi, ona gradi mostove. Zna da je njezin navještaj evanđelja vjerodostojan samo kad se pretoči u čine blizine i prihvaćanja. I zna da u svakom odbačenom migrantu sâm Krist kuca na vrata zajednice.

Uz posljednje

76. Kršćanska svetost često cvjeta tamo gdje je čovjek najranjiviji i najviše zaboravljen. Najsiromašniji među siromašnima – oni kojima ne nedostaju samo materijalna dobra, nego im se ni glas ne čuje niti im se dostojanstvo priznaje – zauzimaju posebno mjesto u Božjem srcu. Oni su oni ljubljeni o kojima govori evanđelje, baštinici Kraljevstva (usp. Lk 6,20). U njima Krist nastavlja patiti i uskršavati. U njima Crkva ponovno pronalazi svoj poziv da otkrije svoju najautentičniju stvarnost.

77. Sveta Terezija iz Kalkute, koja je proglašena svetom 2016. godine, postala je univerzalnom ikonom lju-

---

⁶⁶ Isti, *Poruka za Svjetski dan selilaca i izbjeglica 2014.* (5. kolovoza 2013.): AAS 105 (2013.), 930.

bavi koja se živi do krajnjih granica, u korist onih najsiromašnijih i od društva odbačenih. Kao utemeljiteljica Misionarki ljubavi, posvetila je svoj život umirućim ljudima napuštenima na ulicama Indije. Skupljala je odbačene, prala njihove rane i pratila ih do smrtnoga časa s nježnošću koja je bila sama molitva. Njezina ljubav prema najsiromašnijima od siromašnih nije se ograničavala samo na brigu za njihove materijalne potrebe, nego im je naviještala Radosnu vijest: »Želimo navješćivati siromasima radosnu vijest da ih Bog voli, da su nam važni, da ih je stvorila ista Božja ruka puna ljubavi da bi voljeli i bili voljeni. Naši siromasi su predivne osobe, vrlo ljubazni, nije im potrebna naša samilost ili sažaljenje, nego naša ljubav puna razumijevanja. Oni trebaju naše poštivanje i žele da se prema njima ophodimo s dostojanstvom.«⁶⁷ Sve ovo je proizlazilo iz duboke duhovnosti u kojoj se u služenju najsiromašnijima vidjelo plod molitve i ljubavi, tvorca pravog mira, kao što je papa Ivan Pavao II. podsjetio hodočasnike tijekom njezine beatifikacije u Rimu: »Gdje je Majka Terezija pronalazila snagu da se potpuno stavi u službu drugima? Nalazila ju je u molitvi i tihoj kontemplaciji Isusa Krista, njegova Sveta lica, njegova Presveta Srca. Ona sama je to rekla: 'Molitva je plod tišine; plod molitve je vjera; plod vjere

---

⁶⁷ Sveta Terezija iz Kalkute, *Govor u povodu dodjele Nobelove nagrade za mir* (Oslo, 10. prosinca 1979.): Isto, *Aimer jusqu'à en avoir mal*, Lyon, 2017., 19-20.

je ljubav; plod ljubavi je služenje; plod služenja je mir' [...]. Bila je to molitva koja joj je srce ispunila Kristovim mirom i omogućila joj taj mir širiti na druge.«⁶⁸ Terezija sebe nije smatrala filantropkinjom ili aktivisticom, nego zaručnicom Krista raspetoga, kojem je služila potpunom ljubavlju u braći patnicima.

78. U Brazilu je sveta Dulce Lopes Pontes – poznata kao »dobri anđeo iz Bahije« – uosobila isti evanđeoski duh s brazilskim značajkama. Govoreći o njoj i o još dvijema redovnicama kanoniziranih tijekom istoga slavlja, papa Franjo je podsjetio na njihovu ljubav prema najmarginaliziranijima u društvu rekavši da nam nove svetice »pokazuju kako je redovnički život put ljubavi na egzistencijalnim periferijama svijeta«⁶⁹. Sestra Dulce je teškoćama pristupala kreativno i domišljato, preprekama s nježnošću, potrebama s nepokolebljivom vjeron. Počela je tako što je bolesne primala u kokošinjac iz čega će se kasnije izroditi jedna od najvećih socijalnih ustanova u državi. Svakodnevno je pomagala tisućama ljudi, nikada ne gubeći blagost. Postala je siromašna sa

---

⁶⁸ Sveti Ivan Pavao II., *Obraćanje hodočasnicih okupljenih u Rimu u prigodi beatifikacije Majke Terezije iz Kalkute (Discorso ai pellegrini convenuti a Roma per la beatificazione di Madre Teresa di Calcutta)*, (20. listopada 2003.), 3; *L'Osservatore Romano*, 20. – 21. listopada 2003., 10.

⁶⁹ Papa Franjo, *Homilija na misi kanonizacije (Omelia nella Messa di canonizzazione)*, (13. listopada 2019.): AAS 111 (2019.), 1712.

siromašnima, iz ljubavi prema krajnjem Siromahu. Živjela je skromno, molila žarko, služila s radošću. Njezina je vjera nije udaljavala od svijeta, nego ju je dovela do toga da još dublje ponire u patnju onih posljednjih.

79. Moglo bi se ovdje spomenuti i svetog Benedikta Mennija i Bolničke sestre od Presvetog Srca Isusova koje su skrbile za osobe s invaliditetom, zatim svetog Charlesa de Foucaulda koji je živio među zajednicama u Sahari, svetu Katarinu Drexel koja je na poseban način bila uz najveće nevoljnike u Sjevernoj Americi, sestru Emanuelle koja je radila sa skupljačima smeća u četvrti Ezbet El Nakhl u Kairu, te mnoge druge. Svi su oni na svoj način otkrili da siromašni nisu puki primatelji našega suosjećanja, već i učitelji evanđelja. Ne radi se o tome da mi njima »donesemo« Boga, nego da se po njima susretnemo s Bogom. Svi nas ti primjeri uče da služenje siromašnima nije čin »odozgo prema dolje«, nego susret među jednakima, gdje se događa objava Krista i klanjanje Kristu. Sveti Ivan Pavao II. podsjetio nas je da »u osobi siromašnih postoji njegova (Kristova) posebna prisutnost koja Crkvi nameće povlašteno opredjeljenje za njih«⁷⁰. Kada se, dakle, Crkva priginje da se brine o siromašnima, ona zauzima svoj najuzvišeniji stav.

---

⁷⁰ Sveti Ivan Pavao II., Apostolsko pismo *Novo millennio ineunte* (Ulaskom u novo tisućljeće), (6. siječnja 2001.), 49: AAS 93 (2001.), 302.

Pučki pokreti

80. Trebamo također prepoznati da se tijekom stoljeća kršćanske povijesti pomoć siromašnima i borba za njihova prava nije ograničavala samo na pojedince, određene obitelji, ustanove ili redovničke zajednice. Bilo je i još uvijek ima različitih pučkih pokreta, koje čine vjernici laici i koje vode pučki vođe, na koje se često gledalo s podozrivošću, pa čak i progonilo. Mislim na »sve one osobe koje ne putuju kroz život kao pojedinci, nego kao tkivo zajednice svih i za sve, koja ne može dopustiti da siromašniji i najranjiviji budu zapostavljeni. [...] Pučki vođe su, dakle, oni koji imaju sposobnost angažirati sve. [...] Ne osjećaju nelagodu i strah od onih mladih koji su izranjeni ili nose teško breme križa.«⁷¹

81. Ti pučki vođe znaju da solidarnost »također znači borbu protiv strukturnih uzroka siromaštva, nejednakosti, nedostatka zaposlenja, zemlje i stanovanja, uskraćivanja socijalnih i radničkih prava. To znači suprotstaviti se razornim učincima vladavine novca [...]. Solidarnost, shvaćena u svom najdubljem značenju, način je oblikovanja povijesti, a upravo to je ono što či-

---

⁷¹ Papa Franjo, Apostolska pobudnica *Christus vivit* (25. ožujka 2019.), 231: AAS 111 (2019.), 458.

ne pučki pokreti.«⁷² Zato kad različite institucije razmišljaju o potrebama siromašnih, prijeako je potrebno da »uključuje pučke pokrete i prodahnu mjesne, nacionalne i međunarodne strukture vlasti onom snažnom duhovnom snagom koja proizlazi iz uključivanja isključenih u izgradnju zajedničke budućnosti«⁷³. Pučki pokreti, naime, pozivaju na prevladavanje »poimanja socijalnih politika shvaćenih kao politika *za* siromašne, a nikada kao politika *sa* siromašnima i politika siromašnih, a još manje kao politika uključena u projekt koji ujedinjuje narode«⁷⁴. Ako ih političari i stručnjaci ne slušaju, »demokracija atrofira, ostaje mrtvo slovo na papiru, puka formalnost, gubi svoju reprezentativnost i gubi doticaj sa stvarnošću jer ostavlja po strani narod u njegovoj svakodnevnoj borbi za dostojanstvo, u izgradnji vlastite sudbine«⁷⁵. Isto vrijedi i za crkvene institucije.

---

⁷² Isti, *Obraćanje sudionicima Svjetskog susreta članova pučkih pokreta (Discorso ai partecipanti all'Incontro mondiale dei movimenti popolari)*, (28. listopada 2014.): AAS 106 (2014.), 851–852.

⁷³ Isto: AAS 106 (2014.), 859.

⁷⁴ Isti, *Obraćanje sudionicima Svjetskog susreta članova pučkih pokreta (Discorso ai partecipanti all'Incontro mondiale dei movimenti popolari)*, (5. studenog 2016.): *L'Osservatore Romano*, 7. – 8. studenoga 2016., 5.

⁷⁵ Isto.

ČETVRTO POGLAVLJE

POVIJEST KOJA SE NASTAVLJA

Stoljeće socijalnog nauka Crkve

82. Ubrzane tehnološke i društvene promjene u posljednja dva stoljeća, prepune tragičnih proturječja, nisu siromašne zatekle potpuno nespremne već su se oni s time uhvatili u koštac, i bile su predmetom njihova promišljanja. Radnički i pokreti žena i mladih, kao i borba protiv rasnih diskriminacija, doveli su do nove svijesti o dostojanstvu marginaliziranih. Doprinos socijalnog nauka Crkve ima također svoje korijene u tom gibanju naroda, koje se ne smije zaboraviti: njegovo novo promišljanje kršćanske objave u kontekstu suvremenih društvenih, radničkih, gospodarskih i kulturnih okolnosti bilo bi nezamislivo bez vjernika laika, koji su se suočavali s izazovima svojega vremena. Njima uz bok djelovali su i redovnice i redovnici, svjedoci Crkve koja se kreće izvan utrutih staza. Zbog promjene epohe kroz koju danas prolazimo, još je neophodnija stalna inte-

rakcija između krštenika i učiteljstva, između građana i stručnjaka, između naroda i institucijâ. Treba pogotovo priznati da se stvarnost bolje vidi s margina i da su siromašni nositelji posebne inteligencije, neophodne Crkvi i čovječanstvu.

83. U posljednjih stotinu i pedeset godina učiteljstvo je ponudilo pravu riznicu učenja koja se tiču siromašnih. Rimski su biskupi, tako, postali glas nove svijesti prosijane »kroz sito« crkvenoga razlučivanja. Tako, primjerice, u enciklici *Rerum novarum* iz 1891. godine, Lav XIII. uhvatio se u koštac s temom rada, razotkrivajući neprihvatljivo stanje mnogih radnika u industriji i predloživši u vezi s tim uspostavu pravednoga društvenoga poretka. U istom su se duhu izjašnjavali i drugi pape. Enciklikom *Mater et magistra* iz 1961. godine, sveti Ivan XXIII. postao je promicateljem pravde na globalnoj razini: bogate zemlje nisu smjele ostati ravnodušne prema zemljama pogođenima glađu i bijedom, nego su bile pozvane velikodušno im pomagati svim svojim dobrima.

84. Drugi vatikanski koncil predstavlja ključnu prekretnicu crkvenog razlučivanja o siromašnima, u svjetlu Objave. Iako je ta tema u pripremnim dokumentima bila sporedna, sveti Ivan XXIII. mjesec je dana prije otvaranja Koncila, u Radio-poruci od 11. rujna 1962., usmjerio pozornost na tu temu nezaboravnim riječima: »Crkva se predstavlja onakvom kakva

jest i onakvom kakva želi biti – Crkva svih, a osobito Crkva siromašnih.«⁷⁶ Biskupi, teolozi i stručnjaci, zauzeti oko obnove Crkve, uz potporu samoga svetoga Ivana XXIII., uložili su goleme napore kako bi se Koncilu dao nov smjer. Težište toga novoga zamaha bilo je kristocentrično, a samim tim i doktrinarno, a ne samo socijalno. Brojni koncilski oci su, naime, pridonijeli oblikovanju svijesti koju je dobro izrazio kardinal Lercaro u svom znamenitom govoru od 6. prosinca 1962. godine kada je rekao da je »otajstvo Krista uvijek bilo i uvijek jest otajstvo Krista u siromašnima, a danas je to na poseban način«⁷⁷ i da »se ne radi o bilo kojem pitanju, nego, u stanovitom smislu, o jednoj jedinoj temi cijeloga Drugoga vatikanskoga koncila«⁷⁸. Nadbiskup Bologne, pripremajući tekst toga interventa, zapisao je: »Ovo je čas siromašnih, milijuna siromašnih diljem svijeta, ovo je čas otajstva Crkve, majke siromašnih, ovo je čas Kristova otajstva, posebice u siromašnima.«⁷⁹

---

⁷⁶ Sveti Ivan XXIII., *Radio-poruka svim vjernicima svijeta mjesec dana nakon otvaranja Drugoga vatikanskoga koncila* (*Radiomessaggio a tutti i fedeli del mondo ad un mese dall'apertura del Concilio Ecumenico Vaticano II*), (11. rujna 1962.): AAS 54 (1962.), 682.

⁷⁷ G. Lercaro, *Izlaganje na XXXV. generalnoj kongregaciji Drugoga vatikanskoga koncila* (*Intervento nella XXXV Congregazione Generale del Concilio Ecumenico Vaticano II*), (6. prosinca 1962.), 2: AS I/IV, 327–328.

⁷⁸ *Isto*, 4: AS I/IV, 329.

⁷⁹ Istituto per le Scienze Religiose (prir.), *Per la forza dello Spirito. Discorsi conciliari del card. Giacomo Lercaro*, Bologna, 1984., 115.

Tako se javila potreba za novom crkvenom formom, jednostavnijom, skromnijom, koja bi uključivala sav Božji narod i njegovu povijesnu stvarnost. Ta Crkva treba biti sličnija Gospodinu nego svjetskim silama, usmjerena poticanju cijeloga čovječanstva na konkretno predano zalaganje za rješavanje velikoga problema siromaštva u svijetu.

85. Sveti Pavao VI., prigodom otvaranja drugoga koncilskoga zasjedanja, vratio se temi koju je započeo njegov predšasnik, to jest da Crkva gleda s posebnim zanimanjem »siromašne, potrebite, ožalošćene, gladne, zatvorenike, odnosno cijeli ljudski rod koji pati i koji plače: on joj pripada po evanđeoskom pravu«⁸⁰. Na općoj audijenciji od 11. studenog 1964. naglasio je pak da »siromah predstavlja Krista« te, povezujući Gospodinov lik u posljednjima s onim koji se očituje u papi, ustvrdio je: »Zastupništvo Krista u siromahu je sveopće, svaki je siromah odraz Krista; ono u papi je osobno. [...] Siromah i Petar mogu se podudarati, mogu biti ista osoba, odjevena u dvostruko zastupništvo, siromaha i autoriteta.«⁸¹ Na taj je način intrinzična povezanost Crk-

---

⁸⁰ Sveti Pavao VI., *Govor na svečanom otvorenju Drugoga zasjedanja Drugoga vatikanskoga sabora (Allocuzione nella solenne inaugurazione della II Sessione del Concilio Ecumenico Vaticano II)*, (29. rujna 1963.): AAS 55 (1963.), 857.

⁸¹ Isti, *Kateheza* (11. studenog 1964.): *Insegnamenti di Paolo VI*, II (1964.), 984.

ve i siromaha izražena slikovito s dosad neviđenom jasnoćom.

86. U pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes*, nadovezujući se na baštinu crkvenih otaca, Koncil ponovno snažno ističe opću namjenu zemaljskih dobara i društvenu dimenziju vlasništva koja iz toga proizlazi: Bog je zemlju i sve što ona sadrži namijenio za uporabu svim ljudima i narodima, tako da bi stvorena dobra po pravičnosti morala pritićati svima [...]. Stoga kad se čovjek služi tim dobrima, mora smatrati vanjske stvari koje zakonito posjeduje ne samo kao svoje vlasništvo nego i kao zajedničko, u tom smislu što one mogu koristiti ne samo njemu nego i drugima. [...] Tko pak živi u krajnjoj nuždi, ima pravo pribaviti si potrebno od imutka drugih. [...] Sámó privatno vlasništvo ima po svojoj naravi također društveni značaj, koji je utemeljen u zakonu o zajedničkoj namjeni dobara. Zanimarili se taj društveni značaj, češće se događa da vlasništvo postane prigodom za pohlepu i za teške neredе.«⁸² To uvjerenje ponovno potvrđuje sveti Pavao VI. u enciklici *Populorum progressio*, gdje čitamo da se nitko ne može smatrati »ovlaštenim zadržati isključivo za sebe ono što nadilazi njegove potrebe, dok drugi nemaju ono što im je potrebno«⁸³. U svom govoru u

---

⁸² Drugi vatikanski sabor, Pastoralna konstitucija *Gaudium et spes*, 69, 71.

⁸³ Sveti Pavao VI., Enciklika *Populorum progressio* (26. ožujka 1967.), 23: AAS 59 (1967.), 269.

Ujedinjenim narodima, papa Montini predstavio se kao zastupnik siromašnih naroda,⁸⁴ pozivajući međunarodnu zajednicu na izgrađivanje solidarnog svijeta.

87. Sa svetim Ivanom Pavlom II. učvršćuje se, barem na doktrinarnom području, poseban odnos Crkve prema siromasima. U njegovu je učenju prepoznato da je opredjeljenje za siromašne »osobit oblik povlaštenosti u oživotvorenju kršćanske ljubavi, a o njemu svjedoči čitava crkvena predaja«⁸⁵. U enciklici *Sollicitudo rei socialis*, on nadalje piše da danas, s obzirom na globalno značenje koje je socijalno pitanje poprimilo, »ta povlaštena ljubav i odluke koje ona nadahnjuje, nužno obuhvaća beskrajno mnoštvo gladnih, prosjaka, beskućnika, onih koji nemaju liječničke pomoći, a nadasve one koji su bez nade u bolju budućnost: nije moguće ne uzeti u obzir postojanje takvih skupina ljudi. Zatvarati oči pred tim značilo bi izjednačiti se s 'bogatim rasipnikom' koji se pravio kao da ne poznaje prosjaka Lazara koji je ležao pred njegovim vratima (usp. Lk 16,19–31).«⁸⁶ Njegovo učenje o radu zadobiva na važnosti kada hoćemo razmišljati o aktivnoj ulozi siromašnih u obnovi Crkve i društva, napuštajući paternalizam koji se sastoji isključivo u zadovoljavanju njihovih neposrednih potreba. U enci-

---

⁸⁴ Usp. *Isto*, 4: AAS 59 (1967.), 259.

⁸⁵ Sveti Ivan Pavao II., Enc. *Sollicitudo rei socialis* (30. prosinca 1987.), 42: AAS 80 (1988.), 572.

⁸⁶ *Isto*: AAS 80 (1988.), 573.

klici *Laborem exercens*, on tvrdi da je »ljudski rad ključ, i možda bitan ključ cijeloga društvenoga pitanja«⁸⁷.

88. Suočen s brojnim krizama koje su obilježile početak trećeg tisućljeća, pristup pape Benedikta XVI. ima više politički karakter. U enciklici *Caritas in veritate*, on uči da »bližnjega ljubimo utoliko djelotvornije ukoliko se više zauzimamo za opće dobro koje odgovara njegovim stvarnim potrebama«⁸⁸. Usto, primjećuje da »glad ne ovisi toliko o materijalnoj oskudici koliko o nedostatku socijalnih resursa, među kojima su daleko najvažniji oni institucionalni. Drugim riječima, nedostaje sustav ekonomskih institucija koji bi mogao zajamčiti redoviti, a u pogledu prehrambene vrijednosti i primjeren pristup hrani i vodi, ali i suočiti se s primarnim potrebama i nužnostima koje proizlaze iz istinskih prehrambenih kriza, bez obzira na to jesu li njihovi uzroci prirodni ili ih pak treba tražiti u nacionalnoj i međunarodnoj političkoj neodgovornosti.«⁸⁹

89. Papa Franjo je prepoznao da su, uz učiteljstvo rimskih biskupa, posljednjih desetljeća i nacionalne i regionalne biskupske konferencije sve više izražavale

---

⁸⁷ Isti, Enc. *Laborem exercens* (14. rujna 1981.), 3: AAS 73 (1981.), 584.

⁸⁸ Benedikt XVI., Enc. *Caritas in veritate* (29. lipnja 2009.), 7: AAS 101 (2009.), 645.

⁸⁹ Isto, 27: AAS 101 (2009.), 661.

svoje stavove. On osobno je, primjerice, imao priliku svjedočiti posebnom zalaganju latinoameričkog episkopata u ponovnom promišljanju odnosa Crkve prema siromasima. U postkoncilskom razdoblju, u gotovo svim zemljama Latinske Amerike snažno se osjećalo poistovjećivanje Crkve sa siromasima i njezino aktivno sudjelovanje u njihovom oslobođenju. Sámó srce Crkve dirnuli su mnogi siromasi koji su trpjeli zbog nezaposlenosti, neodgovarajuće zaposlenosti, nepravednih plaća i prisiljeni živjeti u bijednim uvjetima. Mučeništvo svetog Oscara Romera, nadbiskupa San Salvadora, bilo je ujedno svjedočanstvo i živi poticaj Crkvi. On je duboko osjećao dramu koju je proživljavala velika većina njegovih vjernika i stavio je to u središte svojega pastoralnoga rada. Konferencije latinoameričkih episkopata u Medellinu, Puebli, San Domingu i Aparecidi predstavljaju važne etape i za cijelu Crkvu. Ja osobno, koji sam mnogo godina kao misionar djelovao u Peruu, dugujem mnogo ovom putu crkvenog razlučivanja, koji je papa Franjo znao mudro povezati s iskustvom drugih krajevnih Crkava, osobito onih na jugu svijeta. Sada bih se želio osvrnuti na dvije konkretne teme toga biskupskoga učiteljstva.

Strukture grijeha koje stvaraju siromaštvo i ekstremne nejednakosti

90. U Medellínu su se biskupi izjasnili za povlašteno opredjeljenje za siromašne: »Krist, naš Spasitelj, ne samo da je volio siromašne, nego je i sâm, 'premda bogat... posta siromašan', živio u siromaštvu, usredotočivši svoje poslanje na proglašavanje njihova oslobođenja i osnovao je svoju Crkvu kao znak toga siromaštva među ljudima. [...] Siromaštvo tolike braće i sestara vapi za pravdom, solidarnošću, svjedočenjem, predanim zalaganjem, naporom i prevladavanjem, kako bi se spasenjsko poslanje koje joj je Krist povjerio potpuno ispunilo.«⁹⁰ Biskupi snažno ističu da Crkva, da bi bila potpuno vjerna svom pozivu, mora ne samo dijeliti sudbinu siromašnih, već mora biti uz njih i djelotvorno se zauzeti za njihovo cjelovito promicanje. Konferencija u Puebli, suočena s produbljivanjem siromaštva u Latinskoj Americi, potvrdila je odluke iz Medellína iskrenim i proročkim opredjeljenjem za siromašne te je strukture nepravde nazvala »društvenim grijehom«.

91. Ljubav je snaga koja mijenja stvarnost, istinska povijesna sila preobrazbe. To je izvor iz kojega treba crp-

---

⁹⁰ Druga opća konferencija latinoameričkih biskupa, *Dokument iz Medellína* (24. listopada 1968.), 14, br. 7: CELAM, *Medellín. Conclusiones*, Lima, 2005., 131–132.

sti svoje nadahnuće svako predano zalaganje oko »rješavanja strukturalnih uzroka siromaštva«⁹¹ i poduzimanje hitnih mjera u tom smjeru. Stoga izražavam želju da se »poveća broj političara koji su sposobni ući u autentičan i stvaran dijalog, koji ima za cilj ozdravljenje najdubljih korijena – a ne samo onoga što se izvana vidi – zala našega svijeta!«⁹², jer riječ je o tome da se »čuje vapaj cijelih naroda, najsiromašnijih zemalja na zemlji«⁹³.

92. Stoga je potrebno i dalje razotkrivati »diktaturu ekonomije koja ubija« i priznati da »dok malobrojni sve više i više zarađuju, većini je sve dalje blagostanje koje uživa ta manjina koja je bila sretne ruke. Ta neravnoteža ima svoje ishodište u ideologijama koje brane apsolutnu autonomiju tržišta i financijskih spekulacija. Zato državi, koja ima zadatak budno paziti na opće dobro, odriču pravo nadzora. Uspostavlja se neka nova nevidljiva, katkad virtualna, strahovlada, koja jednostrano i nemilosrdno nameće svoje zakone i pravila.«⁹⁴ Iako ne nedostaje raznoraznih teorija koje pokušavaju opravdati trenutačno stanje stvari ili objasniti da ekonomska logika od nas traži da čekamo da nevidljive sile tržišta sve riješe, dostojanstvo svake osobe mora se

---

⁹¹ Papa Franjo, Apost. pob. *Evangelii gaudium* (24. studenog 2013.), 202: AAS 105 (2013.), 1105.

⁹² *Isto*, 205: AAS 105 (2013.), 1106.

⁹³ *Isto*, 190: AAS 105 (2013.), 1099.

⁹⁴ *Isto*, 56: AAS 105 (2013.), 1043.

poštivati sada, a nijeće dostojanstvo, mora biti stalan izazov našoj savjesti.

93. U enciklici *Dilexit nos* papa Franjo je podsjetio da društveni grijeh poprima oblik svojevrzne »strukture grijeha« u društvu i da je »često sastavni dio dominantnog načina razmišljanja koji normalnim ili racionalnim smatra ono što je zapravo samo sebičnost i ravnodušnost. Taj se fenomen može opisati kao društveno otuđenje.«⁹⁵ Ignorirati siromahe i živjeti kao da ne postoje, postaje nešto normalno. Organiziranje ekonomije koja od ljudi traži žrtvu radi postizanja ciljeva koji su u interesu moćnika, predstavlja se kao razuman izbor. U međuvremenu siromasima ostaju tek obećanja o »kapljicama« koje će ih zapasti sve dok ih nova svjetska kriza ponovno ne vrati u prijašnje stanje. To je istinsko otuđenje koje vodi do traženja teorijskih izgovora, a ne rješavanja trenutačnih konkretnih problema onih koji pate. O tome je već govorio sveti Ivan Pavao II.: »Otuđeno je ono društvo koje svojim oblicima društvene organizacije, proizvodnje i potrošnje otežava ostvarenje toga davanja i izgradnju međuljudske solidarnosti.«⁹⁶

---

⁹⁵ Isti, Enc. *Dilexit nos* (24. listopada 2024.), 183: AAS 116 (2024.), 1427.

⁹⁶ Sveti Ivan Pavao II., Enc. *Centesimus annus* (1. svibnja 1991.), 41: AAS 83 (1991.), 844–845.

94. Moramo se sve više zalagati za rješavanje strukturalnih problema siromaštva. To je hitnost koja »se ne može odgađati, ne samo zbog pragmatičnoga zahtjeva uspostave dobrog poretka u društvu, nego i zato što društvo treba izliječiti od bolesti koja ga čini slabim i nagruđuje ga, a koja može dovesti samo do novih kriza. Projekti pomoći, kojima se odgovara na neke hitnosti, morali bi se držati isključivo privremenim odgovorima.«⁹⁷ Nedostatak pravednosti »korijen je društvenih zala«⁹⁸. Uistinu, »često otkrivamo da ljudska prava zapravo nisu jednaka za sve«⁹⁹.

95. Događa se da »u sadašnjem modelu ‘uspjeha’ i ‘isključivosti privatnoga’ čini se kao da nema smisla ulagati napore da se sporijima, slabima ili manje sposobnima stvore prilike u životu«¹⁰⁰. No, vraća se uvijek isto pitanje: Zar manje nadareni nisu ljudska bića? Nemaju li slabi jednako dostojanstvo kao i mi? Zar oni koji su rođeni s manje mogućnosti vrijede manje kao ljudska bića i moraju se ograničiti tek na puko preživljavanje? O odgovoru koji dajemo na ta pitanja ovisi i vrijednost

---

⁹⁷ Papa Franjo, Apost. pob. *Evangelii gaudium* (24. studenog 2013.), 202: AAS 105 (2013.), 1105.

⁹⁸ *Isto*.

⁹⁹ Isti, Enc. *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), 22: AAS 112 (2020.), 976.

¹⁰⁰ Isti, Apost. pob. *Evangelii gaudium* (24. studenog 2013.), 209: AAS 105 (2013.), 1107.

naših društava i naša budućnost. Ili ćemo ponovno povratiti svoje moralno i duhovno dostojanstvo ili ćemo upasti u prljavu kaljužu. Ako se ne zaustavimo i ne shvatimo ozbiljno ta pitanja, nastaviti ćemo, otvoreno ili prikriveno, »ozakonjivati sadašnji model raspodjele, prema kojemu manjina vjeruje da ima pravo trošiti u razmjerima koji nikada neće moći postati opće pravilo, jer planet ne bi čak niti mogao primiti otpad nastao takvom potrošnjom«¹⁰¹.

96. Među strukturalnim pitanjima koja se ne mogu riješiti odozgo, a koja je hitno potrebno rješavati, jesu pitanja mjesta, prostorâ, kuća, gradova u kojima siromašni žive i kreću se. Znamo: »Kako su lijepi gradovi koji nadvladavaju nezdravo nepovjerenje, uključuju one koji su različiti i koji od same te integracije čine nov čimbenik razvoja! Kako su lijepi gradovi koji su, također u svojoj arhitekturi, puni prostorâ koji povezuju, dovode u kontakt i potpomažu upoznavanje drugoga!«¹⁰² Istodobno, »ne možemo ne uzeti u obzir posljedice pogoršanja stanja okoliša, sadašnjeg modela razvoja i kulture odbacivanja na čovjekov život«¹⁰³. Naime, »propadanjem

---

¹⁰¹ Isti, Enc. *Laudato si'* (24. svibnja 2015.), 50: AAS 107 (2015.), 866.

¹⁰² Isti, Apost. pob. *Evangelii gaudium* (24. studenog 2013.), 210: AAS 105 (2013.), 1107.

¹⁰³ Isti, Enc. *Laudato si'* (24. svibnja 2015.), 43: AAS 107 (2015.), 863.

okoliša i srozavanjem društva na poseban su način pogodne najranjivije osobe na planetu»¹⁰⁴.

97. Stoga je zadaća svih članova Božjeg naroda da, svatko na svoj način, podigne glas koji poziva na buđenje, koji prokazuje, da se izlože riziku da se nađu na udaru pa i po cijenu da ispadnu »glupi«. Nepravedne strukture treba prepoznati i razoriti snagom dobra, promjenom mentaliteta, ali također, uz pomoć znanosti i tehnologijâ, razvijanjem učinkovitih politika djelotvornih u preobrazbi društva. Treba uvijek imati na umu da ponuda evanđelja nije samo ograničena na pojedinačan i prislan odnos s Bogom. Ta ponuda je mnogo šira: to je »Božje kraljevstvo (Lk 4,43); riječ je o tome da se ljubi Boga koji kraljuje u svijetu. U mjeri u kojoj će on uspjeti kraljevati među nama, društveni će život biti prostor ispunjen bratstvom, pravednošću, mirom i dostojanstvom za sve. Tražimo samo njegovo Kraljevstvo.«¹⁰⁵

98. Jedan dokument, koji isprva nije bio dobro primljen od svih, nudi nam trajno aktualno promišljanje: »Braniteljima 'pravovjerja' ponekad se spočitava pasivnost, popustljivost pa čak i suučesništvo u vezi s nepodnošljivim situacijama nepravde i političkim režimima koji održavaju takve situacije. Od svih se, a posebno od

---

¹⁰⁴ *Isto*, 48: AAS 107 (2015.), 865.

¹⁰⁵ *Isti*, Apost. pob. *Evangelii gaudium* (24. studenog 2013.), 180: AAS 105 (2013.), 1095.

pastirâ i odgovornih, traži duhovno obraćenje, žarka ljubav prema Bogu i bližnjemu, revnovanje za pravdu i mir, evandeoski osjećaj za siromašne i siromaštvo. Briga za čistoću vjere mora ići ruku pod ruku s brigom da se, kroz cjeloviti teologalni život, daje djelotvorno svjedočanstvo služenja bližnjemu, a posebno siromašnima i potlačenima.«¹⁰⁶

Siromasi kao subjekti

99. Temeljan dar u hodu sveopće Crkve predstavlja razlučivanje Konferencije u Aparecidi, na kojoj su latinoamerički biskupi izrijekom poručili da je povlašteno opredjeljenje Crkve za siromašne »upisano u kristološkoj vjeri u Boga koji je radi nas postao siromašan, da nas obogati svojim siromaštvom«¹⁰⁷. U dokumentu se poslanje Crkve smješta u aktualan kontekst globaliziranoga svijeta sa svim njegovim dramatičnim nejednako-

---

¹⁰⁶ Kongregacija za nauk vjere, *Uputa o nekim aspektima »teologije oslobođenja«* (*Istruzione su alcuni aspetti della »Teologia della liberazione«*), (6. kolovoza 1984.), XI, 18: AAS 76 (1984.), 907–908.

¹⁰⁷ Peta opća konferencija biskupa Latinske Amerike i Kariba, *Dokument iz Aparecide* (29. lipnja 2007.), br. 392, Bogotá 2007., str. 179–180. Usp. Benedikt XVI., *Govor na inauguracijskoj sjednici Pete opće konferencije biskupa Latinske Amerike i Kariba* (*Discorso nella sessione inaugurale dei lavori della V Conferenza Generale dell'Episcopato Latino-americano e dei Caraibi*), (13. svibnja 2007.), 3: AAS 99 (2007.), 450.

stima¹⁰⁸, a u završnoj poruci biskupi pišu: »Velike razlike između bogatih i siromašnih pozivaju nas da se više trudimo u svojim nastojanjima da budemo učenici koji znaju dijeliti stol života, stol svih Očevih sinova i kćeri, otvoren i uključiv stol s kojeg nitko neće biti isključen. Stoga još jednom potvrđujemo naše evanđeosko, povlašteno opredjeljenje za siromašne.«¹⁰⁹

100. Istodobno, u tom se dokumentu, produbljujući temu o kojoj se govorilo već na prethodnim konferencijama latinoameričkog episkopata, snažno ističe potreba da se marginalizirane zajednice smatra subjektima kadrima iznjedrili vlastitu kulturu, radije nego objektima dobročinstva. To podrazumijeva da te zajednice imaju pravo živjeti evanđelje te slaviti i prenositi vjeru u skladu s vrijednostima prisutnima u njihovim kulturama. Iskustvo siromaštva osposobljava ih prepoznati vidove stvarnosti koje drugi nisu kadri vidjeti te ih zato društvo treba slušati. Jednako vrijedi i za Crkvu koja mora pozitivno vrednovati njihov »pučki« način življenja vjere. Preljep tekst Završnog dokumenta iz Aparecide pomaže nam promišljati o tome kako bismo pronašli ispravan stav: »Samo blizina koja nas čini prijateljima omogućuje nam duboko cijeniti vrijednosti današnjih

---

¹⁰⁸ Usp. Peta opća konferencija biskupâ Latinske Amerike i Kariba, *Dokument iz Aparecide* (29. lipnja 2007.), br. 43–87, str. 31–47.

¹⁰⁹ *Isto, Završna poruka* (29. svibnja 2007.), br. 4, Bogotá 2007., str. 275.

siromaha, njihove legitimne želje i njihov vlastiti način življenja vjere. [...] Iz dana u dan siromasi postaju subjekti evangelizacije i cjelovitoga unaprjeđenja čovjeka: odgajaju svoju djecu u vjeri, žive trajnu solidarnost s rodbinom i susjedima, neprestano traže Boga i daju život hodočasničkoj Crkvi. U svjetlu evanđelja prepoznamo njihovo neizmjereno dostojanstvo i njihovu svetu vrijednost u Kristovim očima, koji je, poput njih, bio siromašan i isključen. Polazeći od toga iskustva vjernosti, stojimo uz njih u obrani njihovih prava.«¹¹⁰

101. Sve to podrazumijeva postojanje jednog vida opredjeljenja za siromašne koji moramo imati stalno na umu: to opredjeljenje od nas, naime, zahtjeva »pozornost prema drugom [...]. Ta pozornost puna ljubavi početak je prave brige za njegovu osobu i, polazeći od nje, želim stvarno tražiti njegovo dobro. To znači da moramo cijeniti siromaha u njegovoj dobroti, s njegovim životnim iskustvom, s njegovom kulturom, s njegovim načinom življenja vjere. Istinska je ljubav uvijek kontemplativna, omogućuje nam služiti drugome ne zbog nužnosti ili taštine, nego zato što je to lijepo, bez obzira na njegov izgled. [...] Samo polazeći od te stvarne i iskrene blizine, možemo ih na primjeren način pratiti na njihovu putu oslobođenja.«¹¹¹ Zato upućujem svoju

---

¹¹⁰ *Isto, Dokument iz Aparecide* (29. lipnja 2007.), br. 398, str. 182.

¹¹¹ Papa Franjo, Apostolska pobudnica *Evangelii gaudium* (24. studenog 2013.), 199: AAS 105 (2013.), 1103–1104.

iskrenu zahvalu svima onima koji su izabrali živjeti među siromašnima: onima, naime, koji ih ne posjećuju s vremena na vrijeme, nego žive s njima i poput njih. To opredjeljenje mora imati svoje mjesto među najvišim oblicima evanđeoskoga života.

102. U toj perspektivi postoji jasna potreba da »dopustimo da nas oni (siromasi) evangeliziraju«¹¹² i da svi prepoznamo »tajanstvenu mudrost koju Bog želi putem njih podijeliti s nama«¹¹³. Odrastavši u krajnje oskudnim uvjetima, naučivši preživljavati u najnepovoljnijim okolnostima, uzdajući se u Boga s uvjerenjem da ih nitko drugi ne shvaća ozbiljno, pomažući jedni drugima u najtežim trenucima, siromasi su naučili mnoge stvari koje čuvaju u tajni svojega srca. Oni od nas koji nisu imali takva granična iskustva, zasigurno mogu mnogo toga dobiti iz ovog izvora mudrosti koji predstavlja iskustvo siromaha. Samo ako naše jadikovke stavimo u odnos s njihovim patnjama i oskudicama, postajemo sposobni primiti opomenu koja nas poziva pojednostaviti svoj život.

---

¹¹² *Isto*, 198: AAS 105 (2013.), 1103.

¹¹³ *Isto*.

PETO POGLAVLJE

TRAJAN IZAZOV

103. Odlučio sam podsjetiti na ovu dvije tisuće godina dugu povijest crkvene pozornosti prema siromašnima i sa siromašnima da bih pokazao kako je ona bitan dio neprekinutoga hoda Crkve. Briga za siromašne dio je velike tradicije Crkve, poput sjajnog svjetionika koji, od početaka evanđelja, osvjetljava srca i korake kršćana svih vremena. Stoga trebamo osjetiti hitnost da pozovemo sve da se uključe u taj tok svjetla i života koji izvire iz prepoznavanja Krista na licu onih koji su u potrebi i koji pate. Ljubav prema siromašnima bitan je element Božje povijesti s nama i, iz samoga srca Crkve, izbija kao stalan poziv srcima vjernika, i zajednicama i pojedinim vjernicima. Budući da je Kristovo tijelo, Crkva doživljava živote siromašnih, koji su povlašteni dio Božjega naroda na putu, kao svoje vlastito »tijelo«. Zato je ljubav prema siromašnima, u kojem god da se obliku to siromaštvo očituje, evanđeosko jamstvo Crkve vjerne Božjem srcu. Svaka je obnova Crkve, naime, imala među svojim prioritetima tu povlaštenu brigu prema siroma-

sima, koja se, po svojim motivima i po stilu, razlikuje od djelovanja svake druge humanitarne organizacije.

104. Kršćanin ne može gledati siromahe isključivo kao društveni problem: oni su »obiteljska stvar«. Oni su »naši«. Odnos prema njima ne može se svesti na kakvu aktivnost ili crkvenu službu. Kako uči Konferencija iz Aparecide, »od nas se traži da posvetimo vrijeme siromasima, pružimo im pažnju ispunjenu ljubavlju, slušamo ih sa zanimanjem, budemo uz njih u teškim trenucima, odlučimo provesti s njima sate, tjedne ili godine svojega života, nastojeći, zajedno s njima, promijeniti njihovu situaciju. Ne smijemo zaboraviti da nam je sâm Isus to predložio svojim djelima i riječima.«¹¹⁴

Ponovno milosrdan Samarijanac

105. Dominantna kultura s početka ovoga tisućljeća potiče da se siromašne prepusti njihovoj sudbini, ne smatrajući ih vrijednima pažnje, a još manje poštovanja. U enciklici *Fratelli tutti*, papa Franjo nas je pozvao na razmišljanje o prispodobi o milosrdnom Samarijancu (usp. Lk 10,25–37), upravo kako bismo tu temu bolje razumjeli. U toj prispodobi vidimo da, pred ranjenim

---

¹¹⁴ Peta opća konferencija biskupâ Latinske Amerike i Kariba, *Dokument iz Aparecide* (29. lipnja 2007.), br. 397, str. 182.

i napuštenim čovjekom uz cestu, prolaznici imaju različit odnos. Samo se milosrdan Samarijanac pobrinuo za njega. Svakom se osobno nameće pitanje: »U kojoj se od tih osoba ti prepoznaješ? To je pitanje teško, izravno i ključno. Kome si od njih nalik? Moramo prepoznati napast koja nas okružuje da budemo ravnodušni prema drugima, posebice prema najslabijima. Napredovali smo na mnogim poljima, ali smo, u našim razvijenim društvima nepismeni u praćenju, brizi i pomaganju najslabijih i najugroženijih. Navikli smo skretati pogled na drugu stranu, proći mimo njih, ignorirati situacije sve dok nas se izravno ne tiču.«¹¹⁵

106. Itekako nam dobro koristi otkriti da se taj prizor s dobrim Samarijancem ponavlja i danas. Prisjetimo se jedne situacije našega vremena: »Ako susretnem neku osobu koja spava vani za nevremena, u hladnoj noći, mogao bih osjetiti da je to klipani koji mi se nenadano prepriječio na putu, neki besposlen prijestupnik, smetnju, uznemirujuću žaoku za moju savjest, problem koji bi trebali rješavati političari, a možda i otpad koji onečišćuje javni prostor. Ili mogu reagirati kao vjernik i s ljubavlju, i vidjeti u toj osobi ljudsko biće, s istim onim dostojanstvom kojim sam i ja urešen, stvorenje koje Otac neizmjerljivo ljubi, sliku Božju, brata ili sestru koje je Krist otkupio. To znači biti kršćanin! Može li se

---

¹¹⁵ Papa Franjo, Enciklika *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), 64: AAS 112 (2020.), 992.

svetost uopće razumjeti bez toga živoga priznanja dostojanstva svakoga ljudskog bića?»¹¹⁶ Što je učinio milosrdan Samarijanac?

107. To pitanje postaje hitno jer nam pomaže osvijestiti ozbiljan nedostatak u našim društvima, pa čak i u našim kršćanskim zajednicama. Točno je da su toliki oblici ravnodušnosti s kojima se danas susrećemo »znakovi raširenoga načina života koji se očituje na različite, možda i suptilnije, načine. K tome, budući da smo svi vrlo usredotočeni na vlastite potrebe, smeta nas gledati tuđu patnju, to nas uznemiruje jer ne želimo gubiti vrijeme na tuđe probleme. To su simptomi bolesnoga društva koje se želi izgrađivati okrećući leđa patnji. Bolje ne upasti u takvu bijedu. Pogledajmo model dobrog Samarijanca.«¹¹⁷ Završne riječi te evanđeoske prispodobe – »Idi i ti pa čini tako« (Lk 10,37) – zapovijed je čiji odjek svaki kršćanin treba svaki dan iznova čuti u svojem srcu.

Nezaobilazan izazov za današnju Crkvu

108. U posebno teškom razdoblju za Crkvu u Rimu, kada su se carske institucije rušile pod naletom barbara,

---

¹¹⁶ Isti, Apostolska pobudnica *Gaudete et exsultate* (19. ožujka 2018.), 98: AAS 110 (2018.), 1137.

¹¹⁷ Isti, Enc. *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), 65-66: AAS 112 (2020.), 992.

papa Grgur Veliki opominjao je svoje vjernike ovako: »Svaki dan možemo pronaći Lazara, ako ga tražimo, a svaki dan na njega i nailazimo, a da ga i ne tražimo. Siromasi nam prilaze na nenametljiv način i upućuju nam molbe, oni koji jednog dana mogu postati naši zagovornici. [...] Ne protratite, dakle, priliku da činite djela milosrđa i nemojte propustiti koristiti lijekove spasenja koji su vam na raspolaganju.«¹¹⁸ On se hrabro suprotstavio raširenim predrasudama prema siromasima, poput predrasude da su oni sami odgovorni za vlastitu bijedu: »I ako kod siromaha vidite neko djelo koje zaslužuje prijekor, ne prezirite ih zbog toga i ne gubite povjerenje u njih, jer ih vatra siromaštva možda čisti od onoga što čine upadajući, pa i u lake grijeh.«¹¹⁹ Blagostanje čovjeka nerijetko zaslijepi do te mjere da vjerujemo da se naša sreća može ostvariti samo ako uspijemo živjeti bez drugih. U tome nam siromasi mogu biti svojevrсни tihi učitelji, koji nas u našoj oholosti i nadutosti vraćaju na pravi put poniznosti.

109. Ako je istina da siromašne uzdržavaju oni koji raspolazu materijalnim sredstvima, može se zasigurno tvrditi i suprotno. To iznenađujuće iskustvo da su upravo siromasi ti koji nas evangeliziraju, potvrđeno kršćanskom tradicijom, postaje istinska prekretnica u

---

¹¹⁸ Sveti Grgur Veliki, *Homilia* 40, 10: SCh 522, Pariz, 2008., 552–554.

¹¹⁹ *Isto*, 6: SCh 522, 546.

našim osobnim životima. Na koji način? U tišini svoga stanja, oni nas suočavaju s našom vlastitom slabošću. Starija osoba, primjerice, krhkošću svoga tijela podsjeća nas na našu ranjivost, čak i ako je pokušavamo sakriti iza blagostanja ili privida. K tome, siromasi nas navode na to da razmišljamo o neutemeljenosti one agresivne oholosti kojom se često suočavamo sa životnim teškoćama. Oni, zapravo, otkrivaju našu krhkost i prazninu, naizgled zaštićenoga i sigurnoga, života. U vezi s tim, poslušajmo ponovno svetog Grgura Velikog: »Neka se nitko ne osjeća sigurnim govoreći: 'Ja ne otimam tuđe, nego pravilno koristim dobra koja su mi po pravdi dana.' Bogataš, naime, nije osuđen na pakao zato što je uzeo tuđe, nego zato što je zanemario samoga sebe nakon što je primio mnoga bogatstva. U pakao ga je dovelo to što u svom blagostanju nije sačuvao osjećaj strahopoštovanja, zato što se uzoholio zbog darova koje je primio, zato što nije imao nimalo samilosti i suosjećanja.«¹²⁰

110. Nas kršćane pitanje siromašnih vodi do biti naše vjere. Povlašteno opredjeljenje za siromašne, odnosno ljubav Crkve prema njima, kako je učio sveti Ivan Pavao II., »jest od prvotne važnosti te pripada njezinoj trajnoj tradiciji, tjera je da se obraća svijetu u kojemu, usprkos tehničko-ekonomskom napretku,

---

¹²⁰ *Isto*, 3: SCh 522, 536.

siromaštvo prijeti da zadobije gigantske dimenzije¹²¹. Stvarnost je takva da za kršćane siromašni nisu sociološka kategorija, nego samo Kristovo tijelo. Nije dovoljno, naime, ograničiti se na to da se općenito naviješta učenje o Božjem utjelovljenju. Da bismo istinski ušli u to otajstvo, moramo, naprotiv, jasno reći i pojasniti da se Gospodin utjelovljuje u gladnom, žednom, bolesnom, utamničenom. »Siromašna Crkva za siromašne počinje tako da se ide ususret Kristovom tijelu. Ako idemo ususret Kristovom tijelu, počinjemo nešto shvaćati, počinjemo shvaćati što je Gospodinovo siromaštvo. A to nije lako.«¹²²

111. Srce Crkve je, prema samoj svojoj naravi, solidarno s onima koji su siromašni, isključeni, marginalizirani, onima koje se smatra »otpadom« društva. Siromasi su u središtu Crkve, jer »iz naše vjere u Krista, koji je postao siromašan i koji je uvijek blizak siromašnima i isključenima, proizlazi briga za cjelovit razvoj najzaneđenijih članova društva«¹²³. U srcu svakoga vjernika

---

¹²¹ Sveti Ivan Pavao II., Enc. *Centesimus annus* (1. svibnja 1991.), 57: AAS 83 (1991.), 862–863.

¹²² Papa Franjo, *Duhovsko bdijenje sa članovima pokretâ, novih zajednica, udrugâ i skupinâ vjernikâ laikâ* (Veglia di Pentecoste con i Movimenti, le nuove Comunità, le Associazioni, le Aggregazioni laicali), (18. svibnja 2013.): *L'Osservatore Romano*, 20. – 21. svibnja 2013., 5.

¹²³ Isti, Apost. pob. *Evangelii gaudium* (24. studenoga 2013.), 186: AAS 105 (2013.), 1098.

krije se »zahtjev za slušanjem toga vapaja [koji] proizlazi iz samog oslobađajućeg djelovanja milosti u svakom od nas, zbog čega nije posrijedi kakvo poslanje pridržano samo za neke«¹²⁴.

112. Katkad se u nekim kršćanskim zajednicama i pokretima može osjetiti pomanjkanje ili čak odsutnost predanoga zalaganja za opće dobro društva, posebice kada je riječ o obrani i promicanju najslabijih i najugroženijih. U vezi s tim valja podsjetiti da religija, osobito kršćanska, ne može biti ograničena samo na privatno područje, kao da vjernicima ne bi trebali biti na srcu problemi koji se odnose na građansko društvo i događaje koji se tiču građana.¹²⁵

113. U stvari, »svaka crkvena zajednica, ako misli da može mirno gledati svoj posao i ne posvećivati kreativnu brigu i djelotvornu suradnju u pomaganju siromašnima da žive dostojanstveno i da dopre do svih, naći će se u opasnosti da se raspadne, kolikogod da govorila o društvenim pitanjima ili kritizirala vladu. Ona će lako postati plijenom duhovne svjetovnosti, skrivene pod krinkom vjerske prakse, besplodnih susreta i ispraznih razgovora.«¹²⁶

---

¹²⁴ *Isto*, 188: AAS 105 (2013.), 1099.

¹²⁵ *Usp. Isto*, 182-183: AAS 105 (2013.), 1096–1097.

¹²⁶ *Isto*, 207: AAS 105 (2013.), 1107.

114. Ne govorimo samo o pomoći i potrebnom zalaganju za pravdu. Vjernici moraju postati svjesni još jednog oblika nedosljednosti u odnosu prema siromašnima. Uistinu, »najveća diskriminacija od koje trpe siromašni jest nedostatak duhovne skrbi [...]. Povlašteno opredjeljenje za siromašne mora se u prvom redu pretočiti u povlaštenu i prioritetnu duhovnu skrb.«¹²⁷ Pa ipak, upravo tu duhovnu brigu za siromašne dovode u pitanje stanovite predrasude, također i od samih kršćana, jer se osjećamo ugodnije bez siromašnih. Neki stalno govore: »Naša je zadaća moliti i naučavati pravo učenje.« No, odvajajući taj vjerski vid od cjelovita promicanja čovjeka, dodaju da bi se samo vlada trebala brinuti za njih ili da bi bilo bolje ostaviti ih u njihovoj bijedi i prvo ih naučiti raditi. Katkad se čak poseže i za pseudoznanstvenim kriterijima tvrdeći da će slobodno tržište samo od sebe riješiti problem siromaštva. Ili se čak odlučuje za pastoral takozvanih elita, zastupajući stajalište da je bolje brinuti se za bogataše, moćnike i stručnjake nego gubiti vrijeme sa siromašnima, tako da će se možda putem njih doći do učinkovitijih rješenja. Lako je prepoznati svjetovnost koja se krije iza tih mišljenja i stavova: oni nas navode da stvarnost gledamo površnim kriterijima, lišenih svakoga nadnaravnoga svjetla, favorizirajući odnose koji nas čine sigurnima i tražeći povlastice koje nam gode.

---

¹²⁷ *Isto*, 200: AAS 105 (2013.), 1104.

Dijeliti, i danas

115. Vrijedi, na kraju, progovoriti o milostinji, koja danas ne uživa dobru reputaciju, često i među samim vjernicima. Ne samo da se rijetko prakticira, već se katkad čak i prezire. S jedne strane želim ponoviti da je najvažnija pomoć siromahu pomoći mu pronaći dobar posao, kako bi vlastitim sposobnostima i osobnim zalaganjem mogao zaraditi za dostojan život. Točno jest da je »biti nezaposlen mnogo više od gubitka izvora prihoda potrebnoga za život. Rad je i to, ali je i mnogo, mnogo više od toga. Radom postajemo ljudskiji, naša ljudskost sazrijeva, mladi postaju zreli samo kroz rad. Socijalni nauk Crkve uvijek je ljudski rad promatrao kao sudjelovanje u stvaranju koje se svaki dan nastavlja, zahvaljujući također rukama, umu i srcu radnikâ.«¹²⁸ S druge strane, ako još takva konkretna mogućnost ne postoji, ne smijemo riskirati da nekoga prepustimo njegovoj sudbini, da ostane bez najnužnijega za dostojanstven život. Zato milostinja ostaje važan moment kontakta, susreta i uživljavanja u stanje drugoga.

---

¹²⁸ Isti, *Govor u prigodi susreta sa svijetom rada u tvornici ILVA u Genovi (Discurso in occasione dell'Incontro con il mondo del lavoro presso lo stabilimento ILVA di Genova)*, (27. svibnja 2017.): AAS 109 (2017.), 613.

116. Onima koji istinski ljube, jasno je da milostinja ne oslobađa mjerodavne vlasti odgovornosti, ne nadomješta organizirano zalaganje institucija, niti zamjenjuje legitimnu borbu za pravdu. Ona nas potiče, ako ništa drugo, a ono barem da zastanemo i pogledamo u lice siromaha, da ga dotaknemo i da s njim podijelimo nešto svoje. U svakom slučaju, milostinja, čak i mala, unosi *pietas* u život društva u kojem su svi zaokupljeni vlastitim interesom. U Knjizi Mudrih izreka kaže se: »Milostivo se oko blagoslivlje, jer daje od svog kruha siromahu« (Izr 22,9).

117. I Stari i Novi zavjet sadrže različite prave pravcate himne o milostinji: »Sa siromahom budi velikodušan i ne pusti ga da čeka na tvoj milodar. [...] Uloži milostinju u svoje riznice, i ona će te izbaviti od svake nevolje« (Sir 29,8.12). I Isus preuzima to učenje: »Prodajte što god imate i dajte za milostinju! Načinite sebi kese koje ne stare, blago nepropadljivo na nebesima« (Lk 12,33).

118. Svetom Ivanu Zlatoustom pripisuje se ova poetična misao: »Milostinja je krilo molitve. Ako svojoj molitvi ne dodaš to krilo, teško će se moći vinuti u zrak.«¹²⁹ A sveti Grgur Nazijanski zaključio je jedan svoj poznat govor ovim riječima: »A sada me, dakle, poslušajte, sluge Kristove, braćo i subaštinici, dok je još vre-

---

¹²⁹ Pseudo-Zlatousti, *Homilia de jejunio et eleemosyna*: PG, 1060.

mena pohodimo Krista, liječimo Krista, hranimo Krista, odjenimo Krista, prihvatimo Krista, častimo Krista ne samo gozbom, kako su to činili neki; ne samo pomašću, kao Marija; ne samo grobom, kao Josip iz Arimateje; ne samo pogrebnim obredima, kao Nikodem koji je samo napola volio Krista; ne samo zlatom, tamjanom i smirnom, kao mudraci. Jer Gospodin želi milosrđe, a ne žrtvu [...] prinesimo mu je u siromasima da nas, kad odemo gore, prime u vječne šatore.«¹³⁰

119. Ljubav i najdublja uvjerenja moraju se međusobno hraniti, a to se čini djelima. Ostati u svijetu idejâ i raspravâ, bez osobnih, čestih i iskrenih djela, znači osuditi naše najdragocjenije snove na propast. Kao kršćani, zbog ovoga jednostavnoga razloga, ne odričemo se milostinje. To je čin koji se može ostvariti na različite načine i koji možemo pokušati učiniti na najplodonosniji način, ali ga moramo učiniti. Uvijek je bolje učiniti nešto, nego ništa. U svakom slučaju, to će nas dirnuti u srce. To neće riješiti problem siromaštva na svijetu, ono se mora tražiti razboritošću, ustrajnošću i društvenim zalaganjem. No, moramo se vježbati u milostinji da bismo dotakli trpeće tijelo siromahâ.

120. Kršćanska ljubav nadilazi sve prepreke, zbližava udaljene, povezuje strance, neprijatelje čini bliskima,

---

¹³⁰ Sveti Grgur Nazijanski, *Oratio* XIV, 40: PG 35, Pariz, 1886., 910.

premošćuje ponore koji su, gledano ljudski, nepremostivi, prodire u najzanemarenije kutke društva. Kršćanska ljubav je, prema svojoj naravi, proročka, čini čuda, ne poznaje granice: ona je ljubav za nemoguće. Ljubav je prije svega način shvaćanja života, način života. Dakle, Crkva koja ne postavlja granice ljubavi, koja ne zna za neprijatelje protiv kojih se valja boriti, nego samo za muškarce i žene koje treba ljubiti, jest Crkva koja je svijetu danas potrebna.

121. Bilo vašim radom, bilo vašim zalaganjem za promjenu nepravednih društvenih struktura, bilo onim jednostavnim, vrlo osobnim i bliskim činom pomoći, omogućit će se da siromah osjeti da su njemu upućene Isusove riječi: »Ja te ljubio« (Otk 3,9).

Dano u Rimu, kod Svetoga Petra, 4. listopada, na blagdan svetoga Franje Asiškog, godine 2025., prve godine mojega pontifikata.

PAPA LAV XIV.

SADRŽAJ

PRVO POGLAVLJE NEKOLIKO BITNIH NAPOMENA

Sveti Franjo	8
Vapaj siromašnih	9
Ideološke predrasude	13

DRUGO POGLAVLJE BOG ODABIRE SIROMAŠNE

Opredjeljenje za siromašne	17
Isus – siromašni Mesija	19
Milosrđe prema siromašnima u Bibliji	23

TREĆE POGLAVLJE CRKVA ZA SIROMAŠNE

Pravo bogatstvo Crkve	32
Crkveni oci i siromašni	34
Sveti Ivan Zlatousti	35
Sveti Augustin	37
Briga za bolesne	40

Briga za siromašne u monaškom životu	43
Osloboditi zarobljenike	47
Svjedoci evanđeoskog siromaštva	51
Crkva i obrazovanje siromašnih	55
Praćenje migranata	59
Uz posljednje	62
Pučki pokreti	66

ČETVRTO POGLAVLJE POVIJEST KOJA SE NASTAVLJA

Stoljeće socijalnog nauka Crkve	69
Strukture grijeha koje stvaraju siromaštvo i ekstremne nejednakosti	77
Siromasi kao subjekti	83

PETO POGLAVLJE TRAJAN IZAZOV

Ponovno milosrdan Samarijanac	88
Nezaobilazan izazov za današnju Crkvu	90
Dijeliti, i danas	96

